БАЦЬКАЎШЧЫНА

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ
WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "BACKAUSCYNA" ("FATHERLAND")
Authorized by EUCOM Hqs Civil Affairs Division, 1. January 1951, Nr. UNDP 225
Responsible Publisher: Wladimir BORTNIK
Printing Office: Buchdruckerei der Apostolischen Visitatur, München 8, Rosenheimer Straße 46a. — Telefon-Nr. 45 81 43
Circulation: 3500 copies. Sponsor: IRO
Post Adress: "Backauscyna", München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III
Die Administration der Weißruthenischen Zeitung „BACKAUSCYNA"
München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ДВА ТЫДНІ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND"
THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND"
LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"

№ 73 — 31 кастрычніка 1951 — ГОД ВЫДАНЬНЯ 5

Пануючая й паняволеныя нацыі СССР

Многія расейскія палітычныя колы на міграцыі намагаюцца даказаць, што ў Савецкім Саюзе няма ніякага нацыянальнага перасьледваньня нерасейскіх народаў, што гэтыя народы знаходзяцца ў вадноолькавым палажэньні з народам расейскім. Больш таго, паводля некаторых расейскіх палітыкаў, там ня толькі адсутнічае нацыянальнае паняволеньне нерасейскіх народаў, але, наадварот, іхная нацыянальная свабода ў значнай меры разбудоўваецца коштам натуральных нацыянальных інтарэсаў народу расейскага.

За прыкладамі такога выкрыўляньня запраўднасьці далёка хадзіць ня прыходзіцца. Іх прыносіць у дастатковай колькасьці расейская эміграцыйная прэса розных палітычных кірункаў, і прыносіць іх столькі, што ўсіх успомніць у газэтным артыкуле ніяк нельга. Таму агранічымся да некалькі прыкладаў з тых расейскіх часапісаў, што зьяўляюцца афіцыяльнымі органамі расейскіх палітычных арганізацыяў, якія зьяўляюцца ініцыятарамі й дзейнымі сябрамі г. зв. Савету Вызваленьня Народаў Расеі — «Голоса Народа» — органу Саюзу Змаганьня за Вызваленьне Народаў Расеі (СБОНР) — і «Российского Демократа» — органу «Саюзу Змаганьня за Свабоду Расеі С. Мельгунова.

Газэта «Голос Народа» за 8 верасьня сёлета зьмясьціла артыкул В. Нікіціна «Рэалізм і розэнбэргаўшчына», у якім цьвердзіцца, што «трэба яшчэ давесьці наяўнасьць нацыянальнага паняволеньня ў СССР. А гэтага, пры ўсім жаданьні сэпаратыстых, давесьці нельга». Больш таго! Нікіцін знайшоў магчымым навет сьцьвердзіць, што «ў складзе кіраўнічых вярхоў удзельная вага расейцаў значна ніжэйшая, чымсьці ў складзе насельніцтва СССР». І далей: «у ўсіх галінах, якія вымагаюць інтэлектуальнай працы, доля некаторых нацыянальнасьцяў большая, чымсьці вялікаросаў. Усё гэта ня ёсьць у ніякім выпадку падставай для пачуцьця нацыянальнай абразы й няпрыхільнасьці да расейскага народу».

На якіх-жа дадзеных апірае Нікіцін свае вывады? Ён прыводзіць цыфры колькасьці людзей (не падаючы іхняй нацыянальнасьці) з вышэйшаю й сярэднюю асьветаю ў паасобных рэспубліках Савецкага Саюзу й канстатуе факт, што ў некаторых нерасейскіх рэспубліках гэтая колькасьць прапарцыянальна да агульнай колькасьці насельніцтва перавышае такую-ж колькасьць у РСФСР. Гэтыя падлікі не зьяўляюцца аднак мерадайнымі, бо агульная колькасьць людзей з вышэйшаю й сярэдняю асьветаю ў саюзных рэспубліках далёка не пакрываецца з колькасьцю такіх-жа людзей, што належаць да нацыянальнасьці дадзенае рэспублікі. Для нікога, а ў тым ліку й для сп. Нікіціна, хіба-ж не сакрэт, што расейцы, якія ў саюзных рэспубліках займаюць найбольш адказныя становішчы, маюць шырокія магчымасьці пасылаць сваіх дзяцей у вышэйшыя й сярэднія школы, тады калі дзеці абяднелых калгасьнікаў і работнікаў гэтых прывілеяў ня маюць, тым больш, што сярэдняе й вышэйшае навучаньне ў СССР цяпер платнае. Іхным «прывілеем» ёсьць агульнае зьявішча, што дзеці мясцовага насельніцтва пераважна сілком забіраюцца ў г. зв. ФЗО (хвабрычна-заводзкое абучаньне), якія потым становяцца поўнымі нявольнікамі хвабрычнае працы.

Падобныя думкі разьвівае Нікіцін і ў сваім артыкуле «Нацыянальная палітыка бальшавікоў», зьмешчаным у ўспомненым Мільгуноўскім органе «Русский Демократ» (№ 1 за 1951 г.). Побач із цэлым мноствам іншых недарэчнасьцяў, у гэтым артыкуле між іншым знаходзім і наступнае «адкрыцьцё»: «гаворачы аб русыфікацыі, праводжанай бальшавікамі, трэба мець на ўвазе, што яна была вельмі й вельмі адноснай і, рэч ясная, выглядае далёка ня так, як гэта часта прадстаўляюць у эміграцыйнай прэсе. Ігра на расейскім патрыятызьме ў вапошняе дзесяцігодзьдзе нічога ў гэтых дачыненьнях не зьмяніла. Нацыянальная форма асталася. Усё славаслоўе Сталіна й савецкай прэсы расейскаму народу мае толькі прапагандовы характар». Гэтыя «рэвалюцыйныя» вывады Нікіціна дапаўняе й генэральны сакратар «Саюзу Змаганьня за Свабоду Расеі» Б. Уланаў, які ў сваім артыкуле «Верные друзья России», зьмешчаным у тым-жа нумары «Российского Демократа», прыйшоў да вываду, «што ахвяры расейскага народу ад бальшавіцкае самаволі ня меншыя, чымсьці ў усіх астальных народаў».

Усе гэтыя й гэтым падобныя цьверджаньні расейскіх эмігрантаў зьяўляюцца груба тэндэцыйным хвальшаваньнем савецкае запраўднасьці. Каб давесьці гэты хвальш, можна прывесьці столькі фактаў, што спатрэбілася-б аб гэтым пісаць цэлыя томы. Таму ў гэтым артыкуле мы агранічымся толькі да некаторых, найбольш яркіх і вымоўных.

У нашым артыкуле «Беларусь непераможная», зьмешчаным у папярэднім нумары «Бацькаўшчыны», мы адзначылі, што на тэрыторыі падсавецкай Беларусі да гэтага часу адбылося пяць вялікіх чыстак беларускага нацыянальнага актыву й што сяньня беларускі народ знаходзіцца ў першай фазе новае, ужо шостае чысткі. Коратка адсьвежым у памяці ўсе гэтыя жахлівыя паходы расейскага бальшавізму, накіраваныя на вынішчэньне найбольш творчага нацыянальнага элемэнту беларускага народу. І так: 1929—30 г.г. — паход супраць беларускага нацыянальна-дэмакратычнага руху, пагардліва названага бальшавікамі «нацдэмаўшчынай»; 1933 г. — ліквідацыя нацыянальна-думаючых беларускіх камуністых, як і беспартыйных функцыянэраў гаспадарстваўскага апарату БССР; 1936—37 г.г. масавае вынішчэньне за Ежова г. зв. «ворагаў народу», й «нацыянал-фашыстых»; 1939—41 г.г. — масавая расправа над беларускай інтэлігенцыяй і нацыянальна актыўным сялянствам Заходняй Беларусі, якая фактычна закранула ўсе тыя элемэнты, што сталіся ахвярамі трох папэрэдніх чыстак у Усходняй Беларусі; 1944—45 г.г. найбольш крывавая расправа над г. зв. «зраднікамі радзімы», якія падчас апошняе вайны й нямецкае акупацыі не хацелі паміраць за Сталіна; і напасьледак апошняя кампанія абнаглелага расейскага шавінізму супраць «нацыянальнай абмежаванасьці» (чытай — самаабароны перад расейскім наступам) і «буржуазнага нацыяналізму», якая распачалася ў бягучым годзе.

Вось-жа з гэтых шасьці кампаніяў толькі дзьве ў роўнай меры закранулі й расейскі народ: кампанія 1933 і 1936—37 г.г. З чатырох астальных тры поўнасьцю, а кампанія 1944—45 г.г. у пераважаючай меры былі сьціраваныя ў імя расейскага вялікадзяржаўніцкага шавінізму й расейска-бальшавіцкага імпэрыялізму на вынішчэньне толькі нерасейскіх народаў.

Расейскія эміграцыйныя палітыкі асабліва любяць спэкуляваць, паклікаючыся на нацыянальныя дачыненьні ў СССР у пэрыяд нэпу, каб даказаць ня толькі раўнапраўнасьць усіх народаў Савецкага Саюзу, але й упрывілеяванае нацыянальнае становішча народаў нерасейскіх. Праўда, да 1929—30 г.г. на тэрыторыі нацыянальных рэспублікаў былі ў сіле папулярны тады лёзунг: «навялікшая небясьпека — гэта вялікадзяржаўны расейскі шавінізм». Як ведама, у той пэрыяд уся ўвага Крамля была зьвернутая на змаганьне з нутраной апазыцыяй. Нерасейскія народы ўмела выкарысталі гэтую сытуацыю й разгарнулі шырокую дзейнасьць, галоўна ў галіне разьвіцьця нацыянальнае культуры. **Але з асаблівым націскам трэба падкрэсьліць, што ніводзін расеец за «вялікадзяржаўны шавінізм» не пацярпеў. Затое новы нацыянальны курс, які распачаўся ў 1929—30 г.г. і разьвіваўся пад лёзунгам: «мясцовы нацыяналізм значна перарос расейскі й зьяўляецца галоўнай небясьпекай», — быў прычынаю арыштаў, расстрэлаў і ссылак цэлых мільёнаў нерасейскага насельніцтва. Але пра гэта расейскія эмігранты чамусьці не ўспамінаюць.**

Ня выдзержывае таксама найменшай крытыкі й другое «адкрыцьцё» Нікіціна, што «ў складзе кіраўнічых вярхоў удзельная вага расейцаў значна ніжэйшая, чымсьці ў складзе насельніцтва СССР».

Аб запраўднай «удзельнай вазе» расейцаў, прыкладам у БССР, могуць сьветчыць наступныя факты: У 71 нумары «Бацькаўйчыны» мы, апіраючыся на канкрэтных дадзеных савецкае прэсы, падалі, што ў **склад новаўтворанага і 4 красавіка сёлета Вярхоўным Саветам БССР зацьверджанага ўраду беларускай саюзнай рэспублікі ўвайшлі 22 расейцы, 1 жыд, 1 грузін і толькі 9 бела-**

(Заканчэньне на 2 [illegible])

Першыя стрэлы у Эгіпце

Пасьля таго, калі эгіпскі прэм'ер міністраў Нагас Паша ўнёс у парлямант праект пастановы аб уневажненьні англа-эгіпскіх дагавораў з 1899 і 1936 г.г., Захад надзеіўся палагодзіць англа-эгіпскі канфлікт заснаваньнем Сярэдня-ўсходняга абароннага пакту, прыгатаваньні да якога вяліся ўжо ад даўжэйшага часу. Таму акрэдытаваныя пры эгіпскім урадзе паслы ЗША, Вялікабрытаніі, Францыі й Турэччыны зьвярнуліся 13 кастрычніка з канкрэтнай прапановай да эгіпскага ўраду, галоўныя пункты якой былі наступныя: ЗША, Ангельшчына, Францыя й Турэччына ўважаюць за неабходнае дзеля абароны Сярэдняга Усходу й міжземнаморскага прастору зарганізаваць Сярэдня-ўсходні абаронны пакт, раўнапраўным партнэрам і заснавальнікам якога, побач зь імі, быў-бы таксама й Эгіпт, а іншыя зацікаўленыя гаспадарствы далучыліся-б да пакту пазьней. У выпадку прыступленьня Эгіпту да гэтага пакту Вялікабрытанія вызнала-б англа-эгіпскі дагавор з 1936 г. за выгаслы, а таксама вывяла-б свае войскі з тэрыторыі Эгіпту, якія не знаходзіліся-б пад беспасярэднім камандаваньнем Сярэдня-ўсходняга пакту.

Аднак эгіпскі парлямант 15 кастрычніка аднагалосна адклікаў англа-эгіпскія дагаворы з 1899 і 1936 г.г., а ўрад Эгіпту адкінуў праект чатырох гаспадарстваў аб заснаваньні з удзелам Эгіпту Сярэдня-ўсходняга абароннага пакту.

Гэтыя пастановы былі прынятыя эгіпскім народам зь нябывалым энтузыязмам. 16 кастрычніка ў Каіры, Александрыі й у зоне Суэцкага каналу дайшло да вялікіх антыангельскіх дэманстрацыяў. Разэнтузыязмаваная таўпа ў Каіры ўзносіла лёзунгі: «Хай жыве Фарук, кароль Эгіпту й Судану», «Проч з Ангельшчынай, проч з Амэрыкай, проч з далярам». **Падчас гэтых дэманстрацыяў у Ізмаіле (зона Суэцкага каналу) паміж эгіпцыянамі й ангельскімі вайсковымі аддзеламі дайшло да крывавага зудару, у сувязі зь якім ангельскія жаўнеры дзеля абароны собскага жыцьця былі змушаныя першы раз ужыць зброі. У выніку гэтага зудару былі забітыя два ангельскія жаўнеры й шэсьць эгіпцыянаў.**

На тэрыторыі ўсяго Эгіпту было абвешчанае выключнае палажэньне, а ўся паліцыя атрымала загад баёвай гатоўнасьці. **Падчас далейшых дэманстрацыяў найменш 12 асобаў было забітых і 140 раненых.**

Адна эгіпская рэлігійная сэкта «Брацтва Мусьлімаў» зажадала ад ураду абвешчаньня вайны Вялікабрытаніі, бяскарнасьці за напады на ангельцаў, а таксама разгляданьня ангельскіх гарнізонаў, стацыянуючых у Эгіпце, як «варожых збройных сілаў». Таксама каля 10 тысячаў студэнтаў каірскага ўнівэрсытэту дамагаліся 18 кастрычніка абвешчаньня вайны Вялікабрытаніі.

Эгіпскі ўрад у ваднэй ноце да брытанскага ўраду войстра запратэставаў супраць паводзінаў брытанскіх вайсковых адзінак у Эгіпце, якія — як цьвердзіць нота — загражаюць міру на Блізкім Усходзе. Усю адказнасьць за эгіпскія падзеі ськідае нота на ангельцаў.

Ангельшчына прыняла апошнім часам цэлы рад мераў дзеля забясьпечаньня сваіх пазыцыяў у зоне Суэцкага каналу. Вайсковыя гарнізоны ў Порт Саідзе, Ізмаіле й Суэцы былі значна ўзмоцненыя, брытанскі лінейны карабель «Гамбія» прыплыў у Порт Саід, часьці 16-ай брытанскай парашутнай брыгады прыбылі з Цыпру й Порт Саід. Некалькі дзён пазьней прыбыла з Цыпру ў Эгіпт другая пяхотная брыгада ў сіле 2.000 чалавек, а ў найбліжэйшых днях мае быць перакінутая самалётамі з Ангельшчыны 19 пяхотная брыгада ў ліку 4.000 чалавек. Сем'і брытанскага пэрсаналу ў Суэцы й Порт Саідзе былі разьмешчаны ў ваенных аб'ектах да часу адтранспартаваньня іх у Ангельшчыну. Усе шасэйныя й чыгуначныя ўезды ў зону каналу, а таксама порт Абадыяб і лётнішча ў Эль Балаг былі абсаджаныя ангельскім войскам.

Варта зьвярнуць так-жа ўвагу, якую рэакцыю выклікалі гэтыя падзеі ў Судане, які эгіпцыяне хочаць прылучыць да Эгіпту, а ангельцы зьяўляюцца староньнікамі далейшага разьвіцьця суданскага сувэрэнітэту згодна волі насельніцтва й пад наглядам міжнародных органаў. Вось-жа незалежніцкая суданская партыя «Умма» пастанавіла, што з хвілінай адкліканьня англа-эгіпскага дагавору з 1899 г. настаў час для абвешчаньня поўнае гаспадрстваўскае незалежнасьці Судану. Суданцы зусім ня маюць ахвоты зьмяняць эгіпска-ангельскага панаваньня на эгіпскае нявольніцтва.

Эгіпскі ўрад 21 кастрычніка пастанавіў замкнуць суданскае ўрадавае прадстаўніцтва ў Каіры й ня вызнаваць назначэньня брытанскага гэнэральнага губэрнатара ў Судане. Канстытуцыйная камісыя Судану зьвярнулася тэлеграфічна да Задзіночаных Нацыяў, просячы, каб ЗН выслалі ў Судан спэцыяльную камісыю, якая выконвала-б уладу да часу канчальнага вырашэньня будучыні гэтае краіны.

(-іч)

Амэрыканскія мільярды для заграніцы

Прэзыдэнт ЗША Труман падпісаў 10 кастрычніка закон аб амэрыканскай фінансавай дапамозе для заграніцы, які ў бягучым бюджэтным годзе выносіць 7,483 мільярды даляраў, як гаспадарская й мілітарная помач для краінаў Заходняе Эўропы.

Із агульнай сумы 937 мільёнаў даляраў, прызначаных на гаспадарскую помач, паасобныя краіны атрымліваюць: Грэцыя 170 мільёнаў, Францыя — 160 міл., Італія — 160 міл., Галяндыя — 105 міл., Аўстрыя — 101 міл., Нямеччына — 100 міл., Турэччына — 45 міл., Югаславія — 40 міл., Данія — 30 міл., Нарвэгія — 20 міл. і Ісляндыя — 6 міл.

Агульная сума на абарону, прызначаная Амэрыкай у вышыні 11 мільярдаў 380 мільёнаў даляраў, мае быць разьдзеленая паміж паасобнымі гаспадарствамі наступным спосабам: Вялікабрытанія: 3 мільярды 885 мільёнаў даляраў, Францыя — 3 мільярды дал., Нямеччына — 2 мільярды 140 мільёнаў дал., Італія — 1 мільярл дал., Галяндыя — 525 мільёнаў дал., Бэльгія — 500 мільёнаў дал., Данія — 167 мільёнаў дал. і Нарвэгія — 163 мільёны даляраў.

Зь пераліку гэтых сумаў бачым, які вялізарны цяжар узялі на сябе ЗША дзеля абароны Заходняе Эўропы перад загрозай бальшавіцкае агрэсіі. Гэты цяжар у васнаўным падае на ўвесь амэрыканскі народ. Бо ў той-жа самы дзень, калі палата рэпрэзэнтантаў зацьвердзіла закон аб амэрыканскай помачы для заграніцы, камісыя кангрэсу пастанавіла павялічыць усякага роду падаткі ў ЗША на 5,75 мільярдаў даляраў.

ПАРА АДУМАЦЦА

У гэтым артыкуле мы наважылі яшчэ раз вярнуцца да тых прыкрых справаў, якія так нядаўна атручвалі нашае эміграцыйнае жыцьцё й паралізавалі ў вялікай меры нашую нацыянальную дзейнасьць, — да справаў міжсобнага палітычнага змаганьня сярод нашае эміграцыі. Чытач адразу няпрыемна насьцярожыцца, калі пачне чытаць гэты артыкул, падумаўшы, што ў той час, калі патрэбная нацыянальная згода й кансалідацыя нашых сілаў, калі варожая акцыя ўнутры нашага грамадзянства, а гэтым самым і ўзаемнае змаганьне бадай што заціхла, мы адгрэбаем прыкрыя справы нядаўнага мінулага й гэтым самым можам спрычыніцца да ўзнаўленьня шкоднага змаганьня ўнутры нас.

Вось-жа каб адразу разьвеяць зусім абаснаваныя ўпярэджаньні, мы зазначаем, што вяртаемся да гэтае тэмы не па тое, каб капацца ў прыкрых справах нядаўнага мінулага, і не па тое, каб мсьціцца на пераможаным праціўніку. Не! У дадзеным прыпадку ходзіць нам пра штось іншае. Сяньняшні стан беларускага нацыянальна-палітычнага жыцьця на эміграцыі гаворыць за тым, што іменна сяньня зьявіліся магчымасьці дасягненьня поўнае згоды сярод усіх тых беларусаў, якія, усьведамляючы свой вялікі абавязак перад бацькаўшчынай, імкнуцца ў меру сваіх магчымасьцяў як найбольш спрычыніцца да нашай нацыянальна-вызвольнай справы. **Дык да ажыцьцяўленьня гэтае згоды й да правядзеньня як найцясьнейшае кансалідацыі ўсіх здаровых нацыянальных сілаў мы й апэлюем у гэтым артыкуле.**

[illegible] нікі, калі мы адкрыта сканстатуем факт, што палітычны кірунак, рэпрэзэнтаваны г. зв. Беларускай Цэнтральнай Радай і ейным лідэрам Астроўскім у сваіх палітычных намаганьнях пацярпеў поўную няўдачу. У працэсе інтэнсыўнага ідэалягічнага змаганьня астроўшчына была поўнасьцю разьбітая, бо шырокія колы нацыянальна думаючага грамадзянства пераканаліся на многіх канкрэтных фактах аб ейнай дывэрсыйнасьці й шкоднасьці для вялікай справы вызваленьня беларускага народу. Ня будзем тут ілюстраваць гэтых фактаў канкрэтнымі прыкладамі, бо для многіх з нас яны зьяўляюцца вельмі прыкрымі. Хочым толькі прыпомніць, што калі навет сам Астроўскі, пасьля апошніх няўдалых спробаў блісьнуць яшчэ раз на палітычным гарызонцэ, быў змушаны зложыць аружжа й адыйсьці ад палітычнай дзейнасьці, дык гэта магло абазначаць ня што іншае, як тое, што й ён сам пабачыў сваё палітычнае банкроцтва.

У сувязі з гэтым банкроцтвам таксама ўціхамірыліся й замоўклі ўсякія бязідэйныя палітычныя авантурыстыя й прафэсыянальныя русафілы, якія раней выдатна падпіралі акцыю Астроўскага. Яны пабачылі, што ўжо іхная дэструкцыяйная работа ня мае пад сабою цьвёрдага грунту, што яна ўжо болей не аплачваецца.

Але ў радок нашых палітычных праціўнікаў была апынулася некаторая колькасьць сумленных і добрых беларусаў, якія папалі туды часта зусім прыпадкова цераз сваю нясьведамасьць або дзякуючы розным непаразуменьням і нятактам, якія, прызнаёмся адкрыта, нярэдка паходзілі й з нашага боку. Частка гэтых людзей, пераканаўшыся ў шкоднасьці палітычнага кірунку, які яна раней паддзержывала, у час парвала зь ім і ўлілася ў бээнэраўскія рады. Другая частка асталася на раздарожжы яшчэ й цяпер. Гэтыя людзі, расчараваўшыся ў самых сабе, сталіся або зусім бязьдзейнымі, або, хочучы за ўсякую цану быць да канца касэквэнтнымі, па донкішоцку й далей змагаюцца зь вятракамі.

Вось-жа да гэтых беларусаў мы й зьвяртаемся сяньня, зьвяртаемся шчыра й з найлепшымі намерамі. Мы горача заклікаем іх адкінуць на бок усё тое, што нас дагэтуль дзяліла, а ў імя таго, што нас лучыць, уліцца ў шчыльныя нацыянальныя рады нашае эміграцыі дзеля супольнае працы для лепшае будучыні беларускага народу! Нам хочыцца верыць, што ўсе тыя, у чыіх грудзёх

(Заканчэньне на бал. 2)

ШУКАЕМ РАЗЬВЯЗКІ

(Заканчэньне, глядзі № 71 і 72)

Аднак ненасытнасьць бальшавіцкага імпэрыялізму змусіла заходні сьвет перагледзіць свае пазыцыі ў дачыненьні да Савецкага Саюзу. Гаспадарствы Захаду на чале з ЗША цьвёрда пастанавілі супрацьставіцца што раз далей сягаючым захопніцкім плянам усходняга таталітарызму. Пагроза вайны йзноў прысланіла гарызонт. Адначасна Захад зразумеў, што, як я ўжо ўспомніў вышэй, ня хопіць толькі тэхнічнай перавагі, каб перамагчы бальшавізм, але неабходная для гэтага ідэалягічная падкладка. Нанава паўстае пытаньне разьвязаньня нацыянальнае праблемы паняволеных бальшавізмам народаў, праблемы найважнейшай, побач з праблемай сацыяльнай, і найтруднейшай. Мімаволі паўстае пытаньне, ці новыя праціўнікі савецкага імпэрыялізму адгорнуць зачыненую балонку апошняе вайны, каб дакладна прастудыяваць зробленыя немцамі памылкі? Часова, прынамсі, паўстае ўражаньне, што не.

Сытуацыя выглядае аналягічна, як і напярэдадні другое сусьветнае вайны. Так як немцы, амэрыканцы зьяўляюцца акружанымі толькі расейскімі дарадчыкамі, якія сумысьля прадстаўляюць нацыянальную праблему ў хвальшывым насьвятленьні. Выносіцца часамі ўражаньне, што некаторым расейскім колам больш залежыць на ўтрыманьні непадзельнасьці Расеі, чымсьці на перамозе над бальшавізмам. Сяньняшні лідэр расейскай антыбальшавіцкай кааліцыі Керэнскі заявіў у 1945 г., што лепш дрэнны дыктатар, чымсьці рэзаць на кускі жывое цела Расеі.

Ня ёсьць сяньня для нас сакрэтам, што новапаўсталы Савет Вызваленьня Народаў Расеі пад кіраўніцтвам Керэнскага ёсьць прадуктам амэрыканскіх палітыкаў і апіраецца на амэрыканскіх фондах, зложаных паасобнымі прыватнымі арганізацыямі. Сама ўжо назва новага арганізму хавае ў сабе небясьпечную памылку, якая й зьяўляецца вынікам хвальшывага паінфармаваньня амэрыканскіх дзейнікаў.

Сам факт асноўваньня нейкага фронту змаганьня за волю народаў, у які ўваходзяць выключна прадстаўнікі расейскіх партыяў, не гаворачы навет аб ягонай палітычнай праграме, зьяўляецца грубой тактычнай памылкай. Мы беларусы не зьяўляемся шавіністымі, мы нат далёкія ад сьляпога нацыяналізму. Мы гатовы сяньня ў вабліччы супольнага ворага забыцца мінулае й плячо у плячо з расейскімі патрыётамі змагацца супраць бальшавізму за лепшае будучае нашых народаў. Мы цешымся з факту аб'яднаньня антыбальшавіцкіх сілаў расейскае эміграцыі й жадаем з цэлага сэрца ім паводзінаў, але мы ніколі не пагодзімся з тым, каб расейцы, навет з найлепшымі намерамі, разьвязвалі нашыя нацыянальныя праблемы цераз нашыя галовы. Мы верым, што калі у расейскіх палітыкаў пераможа здаровы палітычны розум, а не аджыўшы свой век вялікарасейскі імпэрыялізм, мы ў будучыні знойдзем нейкі modus vivendi. Мы імкнёмся да навязаньня самага цеснага супрацоўніцтва з антыбальшавіцкімі дэмакратычнымі расейскімі плынямі, мы працягваем руку ад шчырага сэрца... Але мы ніколі не пагодзімся з тым, каб расейцы бяз нас і паміма нас вырашалі нашую нацыянальную праблему.

Ня трэба забывацца, што мы сяньня жывем не ў XIX, але ў XX стагодзьдзі. За намі вялізарны шлях нацыянальнага росту. Наш ідэал заключаецца ў акце 25 Сакавіка — у форме сувэрэннага беларускага гаспадарства. Мы хочам прыпомніць, што пэрыяд самавызначэньня ўжо далека за намі. Наш народ самавызначыўся. Нельга тады перайсьці да парадку дня, абмінуўшы гэты факт.

Ня трэба ўглыбляцца ў праграму ўспомненага Савету, каб зразумець, як далёкім яшчэ зьяўляецца гэты твор ад патрэбаў сучаснасьці и як далёка недасьпеўшы да заданьняў будучыні. Сама назва ўжо гаворыць аб тым, што нацыянальныя праблемы нерасейскіх народаў разьвяжуць самі расейцы. Іншыя ім да гэтага непатрэбныя. Яны-ж вялікадушна абяцаюць права на самавызначэньне. Ці-ж ня сьмешна гэта выглядае ў вачох цьвярозага чалавека на сярэднім інтэлектуальным узроўні? Гэта тое самае, калі-б, прыкладам, пасьля перамогі над немцамі прыехалі ангельскія ці амэрыканскія камісыі дзеля правядзеньня плебісцыту ў Бэльгіі ці Галяндыі, які меў-бы вырашыць, ці яны маюць быць незалежнымі гаспадарствамі, ці аўтаномнымі, або фэдэрацыйнымі адзінкамі ў складзе гішпанскага гаспадарства на тэй аснове, што яны некалі да яго належылі. Ня мае значэньня, колькі часу дадзенае гаспадарства жыло незалежным жыцьцём. Выхадной базай для кажнай далейшай акцыі ёсьць апошняя воля народу, выказаная шляхам вольнага й дэмакратычнага галасаваньня.

Яшчэ больш аднак мяне дзівіць наіўнасьць, ці кароткаўзрочнасьць некаторых амэрыканскіх палітыкаў, ініцыятараў руху Керэнскага. Яны нязвычайна задаволеныя з дасягнутага задзіночаньня расейскіх палітычных партыяў. Ня будзем ужо гаварыць аб сіле гэтых партыяў. Прыкладам партыя Мельгунова складаецца з трох асобаў: яго самога, жонкі й яшчэ кагосьці (паводля слоў самога Мельгунова). Праўда, амэрыканцы кажуць, што нельга пакінуць у вялікім змаганьні супраць бальшавізму 60 ці 70 мільёнаў расейцаў. Правільна! Я дадам, што лічыў-бы вялікім праступленьнем пакідаць іх з боку. Але ня меншай палітычнай памылкай ці праступленьнем зьяўляецца факт стаўляньня іх у цэнтр і адсоўваньня астальных 130 мільёнаў на бок. Сярод тых ста трыццаці мільёнаў вядзецца ўжо ад даўжэйшага часу самае актыўнае змаганьне супраць бальшавізму на тэрыторыях Савецкага Саюзу. Ня ведаем сяньня, які цяперашні стан гэтага змаганьня, але ведаем, што яшчэ ў 1948/49 г. г. на Беларусі налічвалася блізу 40.000 партызанаў, якія змагаліся ня толькі супраць бальшавізму, але й за сваю нацыянальную самастойнасьць.

Мушу тут адцеміць, што паняцьце «супраць» ёсьць нэгатыўнае ў проціўвагу да паняцьця «за», якое зьяўляецца пазытыўным. Немцы заклікалі толькі да змаганьня супраць бальшавізму, не прапануючы нічога «за», бальшавікі супраць немцаў, але канкрэтна за БССР, зазначаючы выразна, прынамсі ў сваей прапагандзе, яе будучую палітычную сытуацыю. Дык вось, хочучы падняць народ на нейкае змаганьне, трэба выразна азначыць, за што ён мае змагацца, бо супраць чаго, дык гэтага няма патрэбы паясьняць. Я асьмелюся тут зацеміць, што беларускі народ, хаця й вымучаны безгранічна апошнімі акупацыямі, гатоў аднак падняцца на змаганьне супраць бальшавізму, але за лепшую будучыню, за поўную сувэрэннасьць беларускага народу, які не забыўся багатай і гераічнай сваей мінуўшчыні Вялікага Княства Літоўскага, самаахвярнага змаганьня Кастуся Каліноўскага, сьвятога для кажнага беларуса Акту 25 Сакавіка й няўпыннага змаганьня на працягу апошніх трыццаці гадоў усьцяж за той-жа ідэал — незалежную Беларусь.

Паўстае пытаньне, ці можна знайсьці супольную роўніцу паразумленьня ў гэтым выпадку паміж беларусамі й расейцамі дзеля ўзмацненьня супольнага антыбальшавіцкага фронту? Асьмелюся адказаць, што гэта зусім магчыма, хаця не бязь цяжкасьцяў. Цяжкасьці гэтыя вынікаюць якраз з боку расейскага. Беларуская эміграцыя, ацэньваючы змаганьне сваіх суродзічаў і ацэньваючы сілу праціўніка, лічыць патрэбным задзіночаньне таксама й другога боку шляхам навязаньня цясьнейшага супрацоўніцтва. Аднак перадумовай супрацоўніцтва паасобных нацыяў зьяўляецца нутраная кансалідацыя кажнага з партнэраў. Мы далёкія ад цьверджаньня, што неабходным ёсьць поўнае адзінадумства, але павінен заіснаваць адзіны палітычны цэнтр, вызнаваны прынамсі бальшынёю эміграцыі. У беларусаў такі цэнтр існуе ў форме Рады й Ураду БНР, мэтаю якога зьяўляецца рэалізацыя прынятых на Першым Усебеларускім Кангрэсе пастановаў, і які апіраецца на канстытуцыі (Устаўныя Граматы), прынятай на тым-жа Кангрэсе, скліканым у дэмакратычных абставінах.

Мы будзем радыя вітаць стварэньне такога цэнтру з боку расейцаў. Праўда, такі цэнтр ужо заіснаваў, толькі, нажаль, на хвальшывай базе. Яшчэ ня выявіўшы сябе ў актыўным змаганьні супраць бальшавізму, гэны цэнтр сам сабе прызнаў права кіруючага й рашаючага палітычныя праблемы будучыні нерасейскіх народаў і гэтым самым зачыняе дарогу да супрацоўніцтва зь ім іншых цэнтраў, а сярод іх і беларускага.

Бяручы пад увагу павагу сытуацыі, прапаную з аднаго боку беларускім кіруючым палітычным органам выказаць максымум выразумленьня й забыцца аб мінулых крыўдах, нанесеных беларускаму народу расейскім імпэрыялізмам, памінуць усё тое, што нас дзяліла, і ў вабліччы супольнага ворага працягнуць руку паразумленьня расейскаму народу, як роўнаму з роўным, з мэтаю якнайактыўнейшага супрацоўніцтва ў цяжкім змаганьні за лепшую будучыню абодвых народаў, кладучы ў васнову ўзаемнае пашанаваньне гаспадарстваўскіх правоў кажнага зь іх. З другога боку расейскім палітычным дзеячом прапаную знайсьці ўнутры плошчу паразумленьня, аснованую на прызнаньні статус кво, г. зн. існаваньня БНР, пакінуць спрадвечныя імкненьні да «апекі» над іншым народам і прыняць выцягнутую да паразумленьня руку беларускага народу. Гэта ляжа ня толькі ў васнову стварэньня антыбальшавіцкага фронту, але й у васнову нашага далейшага сужыцьця, якое будзе залежыць выключна ад добрай волі нашых народаў.

Цяжкую адказнасьць панясе той народ, які ў вабліччы бальшавіцкай небясьпекі адмовіцца ад прапанаванай кансалідацыі й задзіночаньня сілаў. Я добра разумею, што беларусам цяжка будзе перакрэсьліць мінулае й працягнуць першымі руку, але я веру ў палітычную сьпеласьць нашага народу й ягоных кіруючых органаў, якія дадуць пяршынство цьвярозаму розуму перад сэнтымэнтам. Хачу таксама верыць, што й расейскія палітыкі зразумеюць, што супрацоўніцтва між вольнымі народамі ёсьць шмат стабільнейшае, чымсьці супрацойнітва, абапёртае на прымусе.

Др. Б. Рагуля.

ПАРА АДУМАЦЦА

(Заканчэньне)

б'ецца чулае беларускае сэрца, у сяньняшні так важны й адказны мамэнт не астанецца з боку ад суцэльнае грамады нашага нацыянальнага актыву, ня будуць бескарысна марнаваць сваіх здольнасьцяў і сілаў у той час, калі бацькаўшчына патрабуе найбольш адданых ей змагароў за ейнае вызваленьне.

Наіўныя спробы невялічкае часткі беларусаў стварыць г. зв. «трэйцюю сілу», якая магла-б прывесьці да згоды й кансалідацыі ўсяго беларускага грамадзянства, згары асуджаныя на поўную няўдачу. Асуджаныя таму, што ініцыятары гэтае «трэйцяе сілы», не разумеючы ці ня хочучы зразумець аснаўных прычынаў нашых разыходжаньняў, свае канцэпцыі згоды апіраюць на зусім хвальшыввых асноввах. Яны прыхільнікаў БНР і БЦР хацелі-б разглядаць, як раўнапраўных і раўнавартасных партнэраў, уважаючы, што абедзьве гэтыя інстытуцыі павінны між сабой дагаварыцца й знайсьці супольную базу далейшага згоднага супрацоўніцтва. У іхным памылковым уяўленьні няма ніякіх прынцыповых ідэалягічных розьніцаў паміж абодвымі кірункамі, а ёсьць толькі розьніцы зусім няістотныя, выкліканыя хворымі амбіцыямі людзей і іншымі чыста асабістымі матывамі.

Гэтак яно ня ёсьць і ня з гэтага трэба выходзіць пункту, каб прыйсьці да ўзаемнай згоды. Нельга дасягнуць ніякай згоды ў тым выпадку, калі тое, што нас узапраўды разьдзяляе, пакласьці ў васнову нашага паразумленьня. А разьдзялялі нас два мамэнты: 1. Разбуральны характер дзейнасьці нашых праціўнікаў, кіраванай бязідэйнымі й авантурніцкімі элемэнтамі, што знайшлі сабе прыпынак у радох БЦР. 2. Шкодная палітычная канцэпцыя БЦР, якая бясправна намагалася рэпрэзэнтаваць увесь беларускі нацыянальна-вызвольны рух, адкідаючы, а ў найлепшым выпадку стараючыся скампрамітаваць і панізіць канцэпцыю БНР, якая зьяўлялася й зьяўляецца адзіна правільнай і адзіна праўнай, бо апіраецца на свабодна выяўленай волі ўсяго беларускага народу.

Вось-жа першы мамэнт, што выклікаў падзел, сяньня, як было сказана вышэй, ўжо бадай што неактуальны. Другі-ж мамэнт — шкодная палітычная канцэпцыя БЦР існуе й будзе існаваць так доўга, пакуль некаторыя беларусы будуць уважаць гэты чыста каньюнктуральны твор за нейкае ўзапраўды беларускае законнае прадстаўніцтва.

Таму працэс кансалідацыі можа адбыцца толькі на плошчы БНР. Закіды нашых палітычных праціўнікаў, што манаполь на кіраўніцтва бэзнэраўскімі ўстановамі ўзяла на сябе групка амбітных людзей, якія ня хочаць прыслухоўвацца да голасу ўсяе эміграцыйнае масы, ня мае пад сабою цьвёрдых падставаў. Ходзіць тут не пра манаполь, але пра вялікую руплівасьць, каб пры стырне нашага нацыянальна-палітычнага жыцьця стаялі найбольш адпаведныя й да гэтага прыгатаваныя людзі. Калі-б, прыкладам, згадзіцца, што гэты манаполь усё-ж такі мае месца, як і з тым, што бэзнэраўцы допускаюцца ў сваей дзейнасьці грубых нятактаў, — бо й такія закіды часта чуць прыходзіцца — дык усё гэта справы далёка ня прынцыповыя. Іх можна лёгка пазбыцца шляхам здаровай крытыкі й ляяльных дамаганьняў усяго беларускага грамадзянства.

Таму няма ніякіх прынцыповых перашкодаў, каб усе тыя, адданыя нацыянальнай справе беларусы, што прыпадкова апынуліся вонках бэзнэраўскіх радоў, як найскарэй да іх вярнуліся. Гэтага вымагае сяньняшняя напружаная палітычная сытуацыя ў сьвеце, якая абнадзейвае кажнага з нас, што ўжо хутка можам стаць у вабліччы апошняй стадыі нашага змаганьня за Вольную й Незалежную Беларусь. А вынік гэтага змаганьня будзе ў вялікай меры залежыць ад таго, ці мы пойдзем у бой адзіным нацыянальным фронтам, ці паасобнымі й узаемна да сябе варожымі групамі.

Язэп Каранеўскі

З ЦЫКЛЮ ГОМЕЛЬ І ГОМЕЛЬШЧЫНА

ПРЫРАЧНЫЯ РАЕНЫ ГОМЕЛЬШЧЫНЫ

У самыя старадаўнія часы розныя народы стараліся засяліцца ў вабоймах больш буйных рэкаў. Там-жа каля рэкаў узьнікала й першая цывілізацыя. Мы ведаем зь гісторыі, што шматтысячная эгіпская культура ўзьнікла, разьвілася й існавала над Нілем, бабілёнская — над Тыграм і Эўфратам. Пазьнейшыя культуры народаў таксама ўзьнікалі пры вялікіх рэках. Славянская ўзьнікла над Дняпром і Дунаем, германская — над Рэйнам і г. д. Для Беларусі рэкі мелі вялізарнае значэньне й уплыў ня толькі на разьвіцьцё й узьнікненьне цывілізацыі, але й на эканамічна-гаспадарскае жыцьцё, на фармаваньне характару, быту, звычаяў беларуса. Асабліва добры ўплыў мела на ўсе бакі жыцьця народу такое палажэньне, калі рэкі спалучаліся зь лесам. Рэкі, азёры й лясы дапамагаюць людзям жыць, а часта так шчодра надзяляюць сваімі дарамі, што зьяўляюцца крыніцаю іхнага існаваньня. Яны ўзбагачваюць і ўпрыгожваюць край. Узапраўды, што можа быць прыгажэйшым, калі рака ўваходзіць у вабдымкі зь векавымі барамі?

У старадаўныя часы, ды навет і цяпер, рэкі зьяўляліся для народаў апорай, сродкам абароны ад варожых напасьнікаў і былі вернымі вартаўнікамі іхнае незалежнасьці. Лепшыя пэрыяды нашае гісторыі неразлучна зьвязаныя з рэкамі. Дык не дарма наш народ так любіць свае рэкі, што ўславіў іх у сваіх песьнях і казках, пра іх зложыў прыгожыя легенды, а нашыя песьняры-пісьменьнікі прысьвяцілі ім свае цудоўныя творы, прыносячы іх, як сваю творчую даніну, за ўсё тое добрае ды прыгожае, чым абдзяляюць яны наш край і народ.

Рэкі лучаць Беларусь з Чорным і Балтыцкім марамі. Яны вяжуць наш народ у вадно цэлае з поўначы на поўдзень і з усходу на захад. Яны зьяўляюцца добрымі сродкамі сувязі й таннымі шляхамі для перавозу розных тавараў і сыравіны ня толькі ўнутры краю, але й далёка за ягоныя межы. А колькі нашыя рэкі захоўваюць у сабе сілы й энэргіі, якая яшчэ не паклікана на службу для чалавека? Але прыйдзе скора час, калі гэтая магутная сіла будзе рухаць станкі прадпрыемстваў, млыны, пільні ды заліваць электрычным сьвятлом нашыя гарады й вёскі.

Не дарма больш тысячы год таму назад праз наш край праходзіў вялікі шлях «з Вараг у Грэкі». Рэкі, як крываныя жылы, разыходзяцца па ўсяму целу Беларусі, нясучы энэргію, здароўе, сілу й заможнасьць. Бурлівая Дзьвіна й харашун Нёман нясуць на сваіх водах нашыя лясныя багацьці ў чужыя краіны праз Балтыцкае мора. Многаводная Прыпяць прыймае воды Палесься й зьяўляецца зьвязанай з паўднём. Бярэзіна працуе на цэнтральную частку нашае бацькаўшчыны, а Дняпро з Сожам апладняюць усход і поўдзень. Глыбокі Буг стаіць на старожы перад ня зусім спакойным суседам. Дзесяткі меншых і малых рэкаў аддаюць свае воды гэтым вялікім, яны яшчэ шчыльней вяжуць наш народ і мацней аплятаюць сваім прыгожым узорам нашую Беларусь. Вось-жа яны: Сьвіслач, Случ, Арэса, Друць, Пціч, Вяльля, Шчара, Ясёлда, Дзісна, Бесядзь, Проня, Іпуць, Мухавец і многія, многія іншыя. Якая-ж зь іх лепшая, прыгажэйшая, больш любая нашаму народу? Мілейшай і даражэйшай кажнаму з нас будзе тая рэчка, якая бліжэй да нас, якая амывае нашыя палі, сенажаці, бары, нясе свае воды каля нашай роднай хаты. Усе-ж рэчкі мілыя нам, бо яны служаць нашаму народу, узбагачваюць яго, упрыгожваюць жыцьцё людзкое й край. Мы шчасьлівы народ, бо ў нас не адна рака, а многа іх, і кажная прыгожая сваей асаблівай прыгажосьцю. Дык узьнясём-жа хвалу ўдзячнасьці нашым далёкім продкам за іхную мудрасьць і далёкасяжную прадбачлівасьць, што выбралі сваімі аселішчамі наш прыгожы край!

Амываюць Гомельшчыну Дняпро й Сож. Дняпроўскія прытокі Прыпяць і Бярэзіна толькі невялікімі адрэзкамі датыкаюцца да Рэчыцкага й Камарынскага раёнаў. З дванаццаці раёнаў акругі толькі два — Хойніцкі й Сьвяцілавіцкі ня бачаць водаў Дняпра або Сожа. Вось-жа да апісаньня гэтых прырэчных раёнаў мы й прыступаем.

У заходня-паўночнай частцы акругі на мяжы з Магілеўшчынай на абодвых берагох Сожа знаходзіцца Чачэрскі раён. Жыхары правабярэжнай ягонай часткі ў бальшыні займаюцца сельскай гаспадаркай. Тут і землі лепшыя, і больш іх, добра родзіць жыта, ярына й бульба. Прывіваюцца й сады. На левым-жа баку Сожа раськінуліся бары, якія цягнуцца на некалькі дзесяткаў кілёмэтраў па раёну, пераходзячы ў суседні Кармянскі раён Магілеўшчыны, а на ўсход за мяжу сяньняшняй БССР. На мяжы з расейскай фэдэрацыяй у 40 клм. ад Чачэрску сярод лясоў месьціцца вялікая вёска Палесьсе. Ужо сама назва вёскі гаворыць аб характары левабярэжнай Чачэршчыны. Дарога да Палесься ляжыць праз лясы, зь невялікімі кускамі ворнай зямлі ды рэдкім насельніцтвам. У сямі кілямэтрах ад Палесься сярод лясоў у закінутай гуце, якая называецца «Асінаўскай гуткай», ёсьць майстэрня для вырабу ў вялікай колькасьці калёсаў і бочак. Для разьвіцьця гэтага промыслу тут ёсьць усе ўмовы: добрыя майстры — калесьнікі й бандары, зняныя на далёкую адлегласьць, а галоўнае харошы матарыял для абадоў і калодак ды розная драўніна для клёпкі. У майстэрні вырабляюцца тысячы пакатаў калёс і бочак. Там працуе звыш 300 работнікаў-спэцыялістых.

У лясох Чачэршчыны водзіцца мноства ўсялякай зьвярыны грыбоў ды ягад. Вось-жа лес і зьяўляецца галоўным багацьцем раёну й крыніцаю заработкаў ягоных жыхароў. Для апрацоўкі драўніны на левым беразе Сожа, супраць Чачэрску ў мясцовасьці Белы Бераг, працуе лесапільня з двумя гатарнымі станкамі й чатырнаццацю цыркулярказмі. На пільні, апрача дошчак, вырабляецца клёпка, гонта, дубовая абразная шпала ды іншыя матарыялы. Нарыхтоўкамі й вывазкамі лесу занятыя тысячы людзей. Праўда, надзвычайна вялікую колькасьць цяжкіх работ у лесе выконваюць у прымусовым парадку калгаснікі, што зьяўляецца непамерна вялікім цяжарам для насельніцтва. У сэзон асабліва дзеці й жанчыны занятыя зборам грыбоў і ягад. Дзесяткі тонаў грыбоў сушацца й тысячы бочак кансэрвуюцца на грыбаварачных пунктах Чачэрскага раёну. Чарніца, буякі, брушніца й журавіна здаюцца на фруктавінны завод для пераапрацоўкі. Нарыхтоўваецца таксама ў раёне шмат пушніны. Між іншым у 30 клм. уніз па Сожу яшчэ захаваўся й вадзіўся рэдкі ўжо прыгожы бабёр. Краяведы Гомеля стараліся ўстанавіць ахарону бабровых стойбішчаў. Няведама, што зь імі сталася цяпер?

Горад Чачэрск, у мінулым павятовы цэнтр Магілеўскай губэрні, ляжыць на правым высокім беразе Сожа й налічвае да 9 тысячаў насельніцтва. Старынны прыгожы гарадок, які некалькі разоў выгараў. Аб былай славе Чачэрску сьветчыць чатырохпавярховая гарадзкая ратуша ў гатыцкім стылі, якая знаходзіцца ў цэнтры на пляцы й найкім цудам захавалася да апошняй вайны. Цяперашні лёс гэтага памятніка старасьвеччыны нам няведамы. У пазьнейшыя часы Чачэрск быў рэзыдэнцыяй Кацярынінскага магната графа Чарнышова-Безабразава, які меў у Чачэрску свой палац, вялікія сады й парк. Бурлівае жыцьцё ў Чачэрску наступае вясною, калі з Сожа сыйдзе лёд. Заснуўшы зімою гарадок цяпер ажывае. Вяжуцца плыты, грузяцца баржы, лайбы, абшыванкі-параплавы. Усе сьпяшаюцца, каб усё нарыхтаванае сыр'ё й вырабы — калёсы, бочкі, грыбы, вырабы зь ягад, пушніну, а галоўнае драўніну адправіць уніз у Гомель, скарыстаўшы вялікую ваду. Гэты рух на прыстані й берагох Сожа не зьмяншаецца аж пакуль не замерзьне вада. Усе стараюцца выкарыстаць Сож, бо чыгунка ад Чачэрску ў 35 клм., трэба ехаць на станцыю аж да Буды-Кашалеўскай. У 12 клм. ад Чачэрску праходзіць старая шаса на Гомель, а другім канцом на поўнач.

У Чачэрску працавала сярэдняя школа другой ступені, а па далучэньні Гомельшчыны да Беларусі быў адчынены вэтэрынарны тэхнікум.

Ад Чачэрску ніжэй па Сожы ляжыць Веткаўскі раён. Гэта бойкі гандлёва-прамысловы раён, асабліва ягоны цэнтр горад Ветка, які знаходзіцца ў 18 клм. ад Гомеля. Аснаўным заняткам насельніцтва ёсьць земляробства, жывёлагадоўля й садоўніцтва. Тут сеілася многа лёну й канапель. Да калектывізацыі многія гаспадаркі мелі добрых коней, бо ў раёне знаходзіцца г. зв. конны завод з высока вартасным матачным пагалоўем для выгадоўваньня чыстакроўных коней. Завод знаходзіцца ў вёсцы Шарсьцін і сваей гаспадарскай дзейнасьцю зьвязаны з Прудкоўскім заводам Гомельскага сельскага раёну. Многія гаспадаркі ў раёне займаюцца разводжаньнем на продаж ягад — трускавак. Гэтая ягада любіць лёгкую, добра ўгноеную глебу, і тут яна вельмі добра родзіць. Раней трускаўкі збываліся ў Гомелі для

Бальшавікі атакуюць БНР

На мінулым тыдні да нас дастаўся адзін перабежчык з-за зялезнай заслоны, які нам прынёс 6 апошніх нумароў Менскай «Зьвязды». У кажным з гэтых нумароў, органу бальшавіцкай партыі Беларусі, прысьвячаецца шмат месца «выкрыцьцю» беларускіх нацыяналістых, «зашыўшыхся» ў розных дзялянках культурнага й гаспадарскага жыцьця савецкае Беларусі.

Асабліва вялікі артыкул знаходзім у № 185 «Зьвязды» за 15 верасьня 1951 г., які зьяўляецца прысьвечаным БНР-аўскай акцыі ў 1917—1920 г. г. Артыкул займае цэлую балонку «Зьвязды» на 6 шпальтаў. Затытуляваны ён тлустымі цэнтымэтравымі літарамі — **«Амэрыканска - ангельскія імпэрыялісты — зьлейшыя ворагі беларускага народу»** з драбнейшым падзагалоўкам — **«Матарыялы, якія выкрываюць крывавыя злачынствы імпэрыялістых ЗША й Англіі на Беларусі ў 1917—1920 г. г. і расказваюць аб правале іх агрэсыўных плянаў».**

Унізе артыкулу няўдала намаляваныя два «павешаныя» «беларускія патрыёты» (няўдала, бо адзін з «павешаных» мае вясёлую міну, чуць не сьмяецца). Гэты малюнак мае прадставіць ахвяраў амэрыканска — БНР-аўскага тэрору(!?).

Падаём тут нашым чытачом скарочаны тэкст гэтага артыкулу, ці, як кажа «Зьвязда», «матарыялаў», якія маюць раскрыць «злачынствы» ЗША, Ангельшчыны й БНР у 1917—20 г. г., апускаючы, зразумела, месцы, дзе выхваляецца «геніяльнасьць» Леніна й Сталіна, як лішні баляст казённай ляпатні бальшавікоў.

Вось-жа тэкст, пададзены намі ў правільнай беларускай мове, а не ў беларуска-расейскім жаргоне, які накінуты ў БССР:

«Імпэрыялістыя імкнуліся скалаціць у Беларусі нутраную конррэвалюцыю й накіраваць яе на змаганьне супраць савецкай улады. Яшчэ ў жнівені 1917 г. з заўзятых ворагаў беларускага народу была створаная буржуазна-нацыяналістычная Беларуская Рада. У канцы кастрычніка таго-ж году ў Менску быў створаны контррэвалюцыйны «Камітэт Выратаваньня Радзімы й Рэвалюцыі». У Магілёве пад аховай стаўкі рыхтавалася буйная контррэвалюцыйная змова, на чале якой стаяў япіскап Сьвятаполк Мірскі, які падтрымліваў цесную сувязь з прадстаўнікамі замежных місыяў. Скалачвалася контррэвалюцыя й у іншых гарадох. «Беларуская Рада» разам з выканкомам ваенных арганізацыяў сабрала «Беларускі Кангрэс» з мэтай вырашыць пытаньне аб лёсе Беларусі — г. зн. адарваць Беларусь ад Савецкай Расеі й зрабіць яе дадаткам да аднаго з капіталістычных гаспадарстваў» . . . Далей ідзе пахвала Сталіну й Леніну за расправу над беларусамі.

«Але імпэрыялістыя ня спыняліся. Праваліўшыся із сваімі падкопамі ў першыя дні перамогі Кастрычнікавай Рэвалюцыі, заправілы Уол-Стрыту й Сіты робяць наступную стаўку — на кайзэраўскую Нямеччыну. Яны ўсяляк імкнуцца ўцягнуць савецкую Расею ў вайну зь Нямеччынай, штурхаюць нямецкіх імпэрыялістых на ўсход . . .»

«Але нямецкім імпэрыялістым, таксама як і амэрыканскім і ангелскім манапалістым, не ўдалося ажыцьцявіць сваіх чорных замыслаў. К канцу 1918 г. чырвоная армія, пры падтрымцы народаў Беларусі й Украіны, вышвырнула полчышчы нямецкіх імпэрыялістых з нашай зямлі . . .» Але «змагаючыся супраць краіны саветаў, імпэрыялістыя ўзбройвалі й скалочвалі нутраную контррэвалюцыю. Намаганьнямі амэрыканскіх захопнікаў і на іх грошы ствараліся на тэрыторыі Беларусі белагвардзейскія аддзелы, у якія зьбіраліся сынкі сьцінутых памешчыкаў і капіталістых, кулаччо, былыя ахвіцэры й уся іншая контррэвалюцыйная нечысьць . . .»

«У 1918 г., у пэрыяд нямецкай акупацыі, беларуская контррэвалюцыя выконвала ўказаньні нямецкага камандаваньня, а празь яго — волю імпэрыялістых ЗША й Антанты, якія імкнуліся рукамі нямецкіх інтэрвэнтаў задушыць савецкую ўладу.

Па халопску ўніжаючыся перад захопнікамі, беларускія нацыяналістыя, сябры г. зв. «Беларускай Рады» ў красавіку 1918 г. зьвярнуліся з прывітальнай тэлеграмай да Вільгэльма, у якой дзякавалі нямецкім імпэрыялістым за «вызваленьне Беларусі» й прасілі **«абараніць у яе дамаганьнях да стварэньня гаспадарстваўскай незалежнасьці й непадзельнасьці Беларусі ў саюзе зь нямецкай імпэрыяй»** (падчыркнута ў «Зьвязьдзе»).

Пры дапамозе іншаземных захопнікаў беларускія буржуазныя нацыяналістыя стварылі белагвардзейскія аддзелы — «беларускае войска» для выкананьня агрэсыўных плянаў імпэрыялістых. Гэтымі аддзеламі інтэрвэнты прабавалі захапіць таксама й усходнюю частку Беларусі. У красавіку 1918 г. ў перапісцы зь нямецкім паслом сябры «Беларускай Рады» згаджаліся на тое, каб **«зарганізаваць свае сілы для ўстанаўленьня сваей улады ўва ўсходняй частцы Беларусі, цяпер акупаванай бальшавікамі»** (падчыркнута ў «Зьвязьдзе»).

Пасьля выгнаньня нямецкіх захопнікаў імпэрыялістыя ЗША, Ангелшчыны й Францыі непасрэдна кіруюць падрыхтавальнай дзейнасьцю беларускіх нацыяналістых. Яшчэ ў канцы 1918 г. адбыўся абмен пісьмамі паміж «Беларускай Радай» і амэрыканскім урадам 26 кастрычніка 1918 г. незадоўга да выгнаньня нямецкіх захопнікаў, Рада зьвярнулася зь пісьмом да прэзыдэнта ЗША Вільсона, у якім па рабску прасмыкалася й лісьлівіла перад заправіламі Уол-Стрыту: **«У імя культуры й чалавечнасьці, у імя гуманнасьці, абвешчаных панам прэзыдэнтам Паўночна-Амэрыканскіх Задзіночаных Штатаў, Рада Беларускай Народнай Рэспублікі просіць выратаваць безбароннную Беларусь ад разгрому й з гэтай мэтай цяпер-жа да адыходу акупацыйнай арміі забясьпечыць ей вонкавую недатыкальнасьць прызнаньнем яе самастойнасьці й незалежнасьці й нутраную бясьпеку перадачай у рукі Рады ўсей паўнаты грамадзкай улады ў краі»** (падчыркнута ў «Зьвязьдзе»»). Амэрыканскія кіруючыя колы запэўнілі «Беларускую Раду» ў поўнай падтрымцы яе антысавецькіх накіраваньняў.

Праз некаторы час Рада, разам зь летувіскай контррэвалюцыйнай Тарыбай, паслала дэлегацыю ў Лёндан. Сябры Рады былі прынятыя Лейд Джоржам і таксама атрымалі запэўненьне ў падтрымцы Рады ў яе антысавецкім змаганьні. У канцы студзеня 1919 г. імпэрыялістыя ЗША й Антанты запрасілі прадстаўнікоў «Беларускай Рады» на міжсаюзную нараду ў Ясы, дзе сябра Рады Некрашэвіч, выпрашываючы дапамогу ў Антанты, прапанаваў прадаць Беларусь Антанце пры ўмове

(Заканчэньне на 4 балоне)

Пануючая й паняволеныя нацыі СССР

(Заканчэньне на бал. 4)

русаў. Возьмем да гэтага некаторыя прыклады з менскай газэты «Зьвязда». Гэтак у нумары за 27 ліпеня была пададзеная справаздача аб VII пленуме камсамолу Беларусі, на якім выступалі наступныя акруговыя й раённыя сакратары камсамолу, як **Машэраў, Шабашаў,** Сінькевіч, Мікуліч, **Аксёнаў, Сімвалокаў, Арцёмаў, Белая, Гарбуноў,** старшыня прэзыдыюму Вярхоўнага Савету БССР **Казлоў,** сакратары ЦК КПБ **Зімянін, Абрасімаў, Макараў.** А ў нумары за 29 ліпеня знаходзім справаздачу аб сходзе інтэлігенцыі гораду Менску, у прэзыдыюм якога былі выбраныя наступныя «беларусы», як найбольш адказны асобы беларускае сталіцы: **Патолічаў, Кляшчоў, Казлоў, Зімянін, Цанава, Цімашэнка, Гарбуноў, Абрасімаў, Ганенка, Машэраў, Мазураў, Варвашэня, Лубеньнікаў,** Саламаха, **Уралава,** Якуб Колас, **Новікава,** Лутновіч, **Чымбург, Губкін,** Броўка, **Кокін,** Бранавіцкі, Дарашэвіч, **Краўцоў, Бембель.**

Ня трэба быць філялёгам, каб ведаць, што расейскія прозьвішчы на **-ов** і **-ін** спатыкаюцца сярод беларусаў толькі як рэдкія выключэньні. Але ў пераліку інтэлігенцыі, што займае кіраўнічыя становішчы ў БССР, знаходзім зьявішча зусім адваротнае: там рэдкімі выключэньнямі зьяўляюцца прозьвішчы беларускія.

Нікіцін, які, да рэчы, прэтэндуе да ролі экспэрта нацыянальных дачыненьняў на падсавецкіх тэрыторыях павінен быў-бы ведаць, што ў спэцыфічных умовах СССР удзел у публічным жыцьці мясцовага насельніцтва яшчэ нічога не гаворыць аб загарантаваньні ягоных нацыянальных правоў. На Беларусі маглі-б, прыкладам, усе кіраўнічыя становішчы быць абсаджанымі ў 100% беларусамі й палажэньне ад гэтага не зьмянілася-б. Чалавеку, які бярэцца пісаць аб СССР, трэба ведаць, што ўсе антынародныя мерапрыемствы праводзяцца там рукамі самога народу. Гэтак і русыфікацыя на Беларусі праводзіцца ў пераважнай меры самымі-ж беларусамі, на Украіне — украінцамі, у Грузіі —Грузінамі, у Армэніі — армянамі й г.д. Спадзяёмся, што на гэтай падставе сп. Нікіцін не захоча рабіць ня менш рэвэляцыйнага «адкрыцьця», што беларусы дабравольна праводзяць у жыцьцё гэтыя мерапрыемствы «партии и правительства», бо на токай-жа самай падставе трэба было-б кансэквэнтна згадзіцца з тым, што расейскі народ дабравольна паддзержывае ўсю палітыку палітбюра.

Усякія межы цынізму пераходзіць цьверджаньне, што «ігра на расейскім патрыятызьме ў вапошняе дзесяцігодзьзе нічога не зьмяніла», бо «нацыянальная форма асталася». Якая нацыянальная форма? Ужо перад другой сусьветнай вайной той зь беларускіх інтэлігентаў, які ў публічным жыцьці БССР заўсёды паслугоўваўся беларускай, а не расейскай мовай, быў наражаны на закід у нацыяналізьме, зачым, як неадлучны вынік, ішло перасьледваньне. Беларуская мова, якая з чыста прапагандовага гледзішча яшчэ дагэтуль талеруецца ў прэсе, радыё й у вельмі абмежаванай ступені ў школьніцтве, дзякуючы г. зв. «рэформае беларускага правапісу» з 1933 г. і далейшай русыфікацыйнай практыцы, зьяўляецца ўжо не беларускай мовай, але штучным беларуска-расейскім жаргонам, які зьяўляецца аднэй із стадыяў да поўнага пераходу на расейскую мову. Але Нікіцін вітае гэты жорсткі паход Масквы супраць нерасейскіх моваў народаў Савецкага Саюзу. Ён у дачыненьні да ўкраінцаў гаворыць, што «Украінская Акадэмія Навук прыступіла да вызваленьня ўкраінскае мовы ад таго слоўнікавага матарыялу, які быў унесены ў пэрыяд «скрыпнікаўшчыны» паводля прынцыпу «хоть гірше абы інше», і на гэтай падставе сьцьвярджае, што русыфікацыя была «вельмі й вельмі адноснай».

Абнаглелы расейскі мэсыянізм і ягоная тэорыя аб вышэйшасьці расейскага народу, паводля расейскіх эмігрантаў, мае толькі «прапагандовы характар». На большы цынізм ужо нельга здабыцца! Кажнаму, хто хоць трохі цікавіцца сяньняшнім падсавецкім жыцьцём, дастаткова ведама, што расейскі мэсыянізм, разьдзьмуханы бальшавікамі й падтрымліваны навет іхным паліцыйным апаратам, зьяўляецца сяньня аснаўным зьместам палітыкі Крамля й «ленінска-сталінскай генэральнай лініі» й служыць магутнай базай савецкага імпэрыялізму. Мэсыяністычныя канцэпцыі выходзяць далёка за межы Савецкага Саюзу й ягоных сатэлітаў. Гэты мэсыянізм мае сусьветныя мэты, бо расейскі нарад, паводля мэсыяністычнай тэорыі апошняга часу, зьяўляецца «вялікім», «найбольш геніяльным»», «найбольш перадавым», «найбольш прагрэсыўным» і «вядучым» ня толькі сярод народаў Савецкага Саюзу, але й сярод усіх народаў сьвету.

Паўстае тады пытаньне, на што і для каго патрэбнае такое грубое хвальшаваньне некаторымі расейскімі эмігрантамі падсавецкай запраўднасьці? Украінская газэта «Сучасна Украіна» за 14 кастрычніка называе гэтае зьявішча «расейскім дальтанізмам у нацыянальным пытаньні». Але такое вытлумачэньне зьяўляецца няправільным. Дальтонская хвароба, якая палягае на няздольнасьці разрозьніваньня колераў, зьяўляецца зьявай незалежнай ад волі хворага, за якую ён ня можа й паносіць ніякай адказнасьці. Затое ніяк ня можна дапусьціць, што тыя расейцы, якія цьвердзяць аб адсутнасьці нацыянальнага паняволеньня нерасейскіх народаў у Савецкім Саюзе, ня ведаюць, што робяць. Бо ў праціўным выпадку што найменей бальшыня расейскіх эмігрантаў мусіла-б быць хворай на дальтанізм.

Адзіным тады вытлумачэньнем такога зьявішча можа быць імкненьне расейскіх імпэрыялістых апраўдаць за ўсякую цану Сталінскую дэнацыяналізацыйную палітыку ў дачыненьні да нерасейскіх народаў, апраўдаць таму, бо такую-ж палітыку вызнаюць і яны самі. Гэтым яны ня толькі паказваюць сябе ў ролі лютых ворагаў нерасейскіх **народаў, але таксама робяць вельмі дрэнную ўслугу для заходніх дэматратыяў, прыносячы ім хвальшывыя інфармацыі, як і для самых сябе, выстаўляюць ня вельмі пахвальны атэстат заўзятых русыфікатараў.**

Ад'езд прэзыдэнта М. Абрамчыка у ЗША

У нядзелю 21 кастрычніка ад'ехаў з Парыжу ў Нью Ёрк Прэзыдэнт Рады БНР інж. М. Абрамчык. Галоўнай мэтай паездкі сп. Прэзыдэнта, ак даведваемся, будзе правядзеньне 6-ай сэсыі Рады БНР, якая адбудзецца ў міжчасе 28. 10 і 4. 11. сёлета. На сэсыі мае быць прысьвечана асаблівая ўвага сучаснай вонкавай сытуацыі. На парадку дня стаяць таксама выбары новага Ураду БНР. Прэзыдэнт Абрамчык мае на мэце адведаць некаторыя важнейшыя беларускія асяродкі ў ЗША й Канадзе, а таксама й іншанацыянальныя палітычныя цэнтры.

Паварот сп. Прэзыдэнта ў Эўропу прадбачыцца за паўтара або два месяцы. Аб выніках сэсыі Рады, як і паездкі сп. Прэзыдэнта будзе ў свой час пададзена ў «Бацькаўшчыне».

задавальненьня мясцовых патрэбаў. Цяпер-жа яны здаюцца на месцы на нарыхтоўчыя пункты й сульфіруюцца, г. зн. перасыпаюцца спэцыяльным парашком, які захоўвае ягаду на некалькі месяцаў ад псаваньня. Як звычайна, лепшая ягада адбіраецца, расфасоўваецца ў прыгожую пасудзіну й у сульфіраваным стане адпраўляецца на экспарт, галоўным чынам у Ангельшчыну. Усё няпрыгоднае на экспарт здаецца на фруктавінны завод, які знаходзіцца ў вялікай вёсцы Рэчкі. На заводзе з розных ягад і садавіны вырабляецца мармаляда й шмат малаалькагольнага віна.

Сьвежых ягад ні ў Ветцы ні ў Гомелі цяпер амаль не дастаць. Савецкім плянавіком забаронена плянаваць так, каб сьвежая прадукцыя хоць калі-ні-калі пападала працоўнаму чалавеку. Ягады й садавіна павінны прайсьці цэлае кола нарыхтоўчых арганізацыяў, потым перапрацоўчых пунктаў і прадпрыемстваў, разьмеркавальных інстанцыяў, рэспубліканскіх, акруговых і раённых гандлёвых аптовых складаў. Пэўне-ж, пакуль пападзе што-небудзь спажыўцу, то ўсё лепшае згіне па дарозе, не гаворачы ўжо аб тым, што па дарозе нармальным спосабам губляюцца ўсе вітаміны сьвежага прадукту, яго смак і іншыя асаблівасьці. Затое ўжо гэтая мармаляда або віно абрасьце рознымі выдаткамі, накладкамі й гаспадарстваўскімі падатамі. А што мае ад гэтага спажывец? Асалоду паслухаць цераз радыё й прачытаць у газэтах, што фруктавінны завод або якая-небудзь гандлёвая база выканала свой квартальны плян больш чым на сто процантаў.

У раёне ёсьць залежы зялезнай руды, аб чым сьветчаць астаткі саматужных распрацовак руды, а некалькі вёсак і цяпер носяць назвы Рудні, прыкладам Рудня Марымонаўская, Агародніцкая, Гомельская й г. п. У ўсходняй частцы раёну ёсьць вёска пад назвай Рудня. Вёска гэтая бедная з дрэннай неўрадлівай глебай і заселеная палякамі. У далёкія прыгонныя часы мясцовы абшарнік для распрацоўкі зялезнай руды прывёз із Сілезіі некалькі польскіх гарнякоў. Калі распрацоўка руды стала саматужным спосабам не рэнтабільнай, сілесцы былі надзелены невялікай колькасьцю зямлі, дзе яны й аселі. Вырасла новае пакаленьне, паступова забываліся свае нацыянальныя навыкі, толькі захавалася між імі каталіцтва, і ў вёсцы быў касьцёл, які цяпер можа пераробленых на сьвіран або мясцовы клюб.

Горад Ветка раськінуўся на левым беразе Сожы, налічвае да 15 тысячаў жыхароў, мае прыстань і добрую сувязь з Гомелем шасою, а летам па рэчцы параплавамі. Пераважная частка насельніцтва гораду й прырэчных вёсак зьяўляецца зьвязанай з Сожам. У Ветцы будуюцца новыя лайбы, баржы, абшыванкі ня толькі для мясцовых патрэбаў, але й для збыту. Праводзіцца бягучы й капітальны рамонт суднаў. Судны трэба канапаціць, залівадь смалою, смаліць. На ўсё гэта патрэбны ня толькі рукі, а й спэцыяльныя веды, навыкі, практыка. Шырокія работы па будаўніцтве й рамонце суднаў спрычыняліся да разьвіцьця промыслу па вырабу розных канатаў і вяровак, якія ў вялікай колькасьці патрэбныя пры навігацыі. Прырэчная вялікая вёска Старое Сяло спрадвеку ведамае, што дае спрытных матросаў, лоцманаў, рулявых ды навет капітанаў. У раёне загатаўляецца многа рознай сельска-гаспадарскай сыравіны, якая яшчэ больш павялічваецца дастаўкамі із суседняга Сьвяцілавіцкага раёну ракою Бесядзь, што ўпадае ў Сож. Напасьледак трэба задаволіць хоць мінімальныя патрэбы насельніцтва двух гэтых раёнаў таварамі з гораду. Работы веткаўцам хапае.

У Веткаўскім раёне ёсьць цікавае возера. Яно вельмі рыбнае, зарослае чаротам і плаўнямі. Пра яго сярод насельніцтва ходзіць многа розных легендаў, бо на возеры чуваць моцныя гукі, чаму яно й называецца «Равучае». Прычыны гэтых гукаў пэўне яшчэ не дасьледаваныя. Ёсьць думка, што паміж возерам і надалёкай ад яго рэчкай Іпуць ёсьць прыродны падземны канал, што й зьяўляецца прычынаю таемных гукаў. Дно возера закіданае вялізарнымі дрэвамі.

На ўсход ад Веткаўскага раёну знаходзіцца Сьвяцілавіцкі раён, насельніцтва якога займаецца сельскай гаспадаркай. У раёне садзіцца многа бульбы, якая перапрацоўваецца на мясцовым крахмальным заводзе. Раённы цэнтр месьціцца ў вёсцы Сьвяцілавічах у 40 клм. ад Веткі. Раён перасякае рэчка Бесядзь, прыток Сожа, па якой ходзяць невялікія параплавы.

Але разьвітаемся з рухавай і прадпрыемчывай Веткай і на параплаве спусьцімся ніжэй па Сожу й дасягнем Гомеля. Тут мусім пакінуць шустры параплаўчык, бо далей Гомеля ён ня ходзіць, і перасядзем на другі, якім можна ўжо даплысьці аж да сталіцы Украіны — Кіява. Ад Гомеля да Кіява ходзіць некалькі параплаваў, але па свайму абсталяваньню, магутнасьці, вонкаваму выгляду ды камфортнасьці параплавы гэтыя вельмі розныя. Пападаем на лепшы зь іх і адплываем з Гомельскай прыстані. Мінаем хвабрычную Нова-Беліцу, далей любуемся цудоўнымі лясістымі берагамі Кленак ды прыгожых Чонак. Плывём ужо па Церахойскаму раёну сярод сакавітых заліўных сенажацяў. Яшчэ некалькі кілямэтраў і ўжо наш Сож зь левага боку абмывае сучасную Чарнігаўскую акругу Украінскай ССР. Але краявід, гаворка, песьні насельніцтва, быт і звычаі тыя-ж самыя, беларускія.

Сустракаецца Сож з Дняпром у Лоеве. Ад Смаленскіх узвышшаў да Лоева Сож прарабіў карысную для народу вандроўку на шляху 560 кілямэтраў. У Лоеве Сож аддае свае воды Дняпру. Наш параплаў нейкі час плыве далей, мінаючы прыстань, але некалькі яшчэ крокаў і ён робіць плаўны паварот ды падыходзіць да лоеўскай прыстані. Спакойная каманда, закідаюцца канаты на прыгальныя стаўбы й параплаў прышвартоўвае к памосту прыстані. Безь мятусьні й пасьпеху значная частка людзей пакідае параплаў і з сваімі клумкамі падыймаецца ўверх на гару ў мястэчка да сваіх хат або да знаёмых. Частка-ж пасажыраў застаецца ў залі прыстані чакаць параплаў, які пойдзе ўверх па Дняпру. Лоеўская прыстань — гэта рачны вузел, зь якога можна наведаць многія мясьціны Беларусі. З далёкай Оршы па Дняпру можна праз Шклоў, Магілёў, Быхаў, Рагачоў, Жлобін, Рэчыцу, Холмеч даплысьці ў Лоеў. Пры мястэчку Горваль Рэчыцкага раёну ўпадае ў Дняпро Бярэзіна, якая з Дняпроўскім і Сожскім басэйнамі лучыць Бабруйск і Барысаў, які знаходзіцца ў 70 клм. ад сталіцы Беларусі Менску. У баку застаецца Палесьсе зь ягонаю воднаю жылаю Прыпяцьцю, якая ўпадае ў Дняпро далёка ніжэй ад Лоева на мяжы з Украінай. Вось чаму на Лоеўскай прыстані заўсёдны людзкі рух, многа ўсякага тавару й сыравіны. Усё гэта сартуецца, запакоўваецца, зносіцца або пераносіцца з параплаваў, лайбаў, баржаў, дубоў. Праз Лоеў праходзіць на Украіну многа розных лясных матарыялаў, асабліва стояк для ўмацаваньня шахтаў.

Прырэчнае насельніцтва Лоеўскага раёну занятае на Дняпры: на плытох, параплавах, на рамонце суднаў, рыбалоўстве. Глеба ў раёне пераважна пяскаватая, патрабуючая ўгнаеньня, але добрыя сенажаці стварылі ўмовы для разьвіцьця жывёлагадоўлі. Само мястэчка Лоеў шырака раськінулася на высокім пяшчаным беразе Дняпра. Сувязь зь левым берагам Дняпра ажыцьцяўляецца пры помачы парому, які ляжыць на «дубох». У Лоеве працуе хвабрыка хварбаў, што вырабляюцца з глінаў, якімі багаты ў гэтых мясцох абрывісты правы бераг Дняпра. Хвабрыка носіць назву «Краска цьвет». Хварбы маюць добры збыт на розных будаўніцтвах. У старыя часы Лоеў быў крэпасьцю, аб чым сьветчаць земляныя валы. На беразе Дняпра знаходзіцца харошы парк і сады, якія надзвычайна ўпрыгожваюць Лоеў, які й так зьяўляецца аднэй з прыгажэйшых мясьцінаў нашага краю. Уверх па Дняпру на ягоным абрывістым беразе ляжыць вёска Судкаў. Там у былым маёнтку з прыгожым палацам памяшчаецца школа сялянскай моладзі. Яшчэ ўверх па Дняпру ляжыць досыць значнае мястэка Холмеч.

У куце паміж Дняпром і Прыпяцьцю знаходзіцца найбольш паўдзённы раён Беларусі — Камарынскі. У Камарыне спэцыяльнай прыстані на Дняпры няма. Параплавы падходзяць к берагу і па кладках праводзіцца пасадка пасажыраў і пагрузка або выгрузка тавараў. У Камарынскім раёне берагі Дняпра нізкія й у часы паводак, асабліва вясною, заліваюцца на далёкую адлегласьць. Вада падыходзіць да самай вёскі Камарына, якая знаходзіцца на пяшчаным бугры. Пры берагох Дняпра ёсьць многа досыць вялікіх і глыбокіх вымоінаў. У часы паводкі яны напаўняюцца вадою, якая ня высыхае й летам. У гэтых азёрцах звычайна водзіцца шмат рыбы. Прыбярэжныя заліўныя сенажаці прыносяць высокія ўраджаі. Лепшыя сенажаці нацыяналізаваныя, дзе зарганізаваныя спэцыяльныя сенныя гаспадаркі. Сена ад гэтых сенажацяў прасуецца й адпраўляецца ў іншыя мясцовасьці.

Насельніцтва раёну займаецца сельскай гаспадаркай і жывёлагадоўляй. Зь левым Чарнігаўскім берагам Дняпра Камарынскі раён лучыць доўгі дзеравяны мост, пабудаваны за некалькі гадоў перад вайною. Праз Камарынскі раён праходзіць чыгунка з усходу на захад ад Чарнігава на Оўруч. Гэтая чыгунка таксама пабудаваная толькі перад вайною. Яна трохі ажывіла гэты далёкі глухі раён і зрабіла яго больш даступным зімою.

Раённы цэнтр месьціцца ў невялікай вёсцы Камарын.

С. Горвальскі

(Заканчэньне ў наступным нумары)

СНЫ «АБ ВЯСЬНЕ ПРЫГОЖАЙ І ДАЛЁКАЙ»

Канстанцыя Буйла — новая ахвяра бальшавіцкай крытыкі

Адзінай пасьля А. Цёткі прадстаўніцаю жанчын у беларускай нашаніўскай літаратуры была Канстанцыя Буйла, мяккі й мэлянхалічны лірызм якой зьяўляўся галоўнай азнакай ейнае творчасьці. Не паэтыцкія вобразы й слоўныя сродкі экспрэсіі, але іменна гэты мяккі й чулы лірызм зблізкаў ейную паэзыю да народнае творчасьці й рабіў яе псыхалягічна блізкай для беларускага чытача.

Вершы Канстанцыі Буйлы паявіліся перад першай сусьветнай вайной у зборніку «Курганная кветка», а беларуская патрыятычная песьня на ейныя словы «Люблю наш край, старонку гэту» была прынятая беларускім народам, як адна з найпапулярнейшых ягоных песьняў. Калі ў 1934 г. польскія настаўнікі вясковых школаў на тэрыторыі Наваградчыны на загад школьнага інспэктарыяту праводзілі запісваньне беларускай народнай творчасьці сярод мясцовага сялянства, дык вельмі часта напатыкаліся на гэтую песьню, й запісвалі яе, як зложаную самым народам — народную. Гэта найлепшы доказ папулярнасьці Буйлы, якая змагла глыбака адчуць і перадаць мастацкім словам духовыя перажываньні беларуса.

Паміж першай і другой сусьветнай вайной, на працягу звыш 25 гадоў, бадай нікому зь беларусаў ня прыходзілася ня толькі сустракаць новых твораў К. Буйлы, але й наагул пачуць штонебудзь аб выдатнай паэтцы. Мне прыпадкова ўдалося даведацца восеньню 1940 г. ад Янкі Купалы, што Буйла, будучы ўжо паджылай, але шустрай жанчынай, пражывае ў Маскве й літаратурнай творчасьцю болей не займаецца. Была гэта сумная й адначасна радасная вестка. Сумная таму, што замоўк, праўдападобна назаўсёды, як магло тады здавацца, адзін з найбольш арыгінальных беларускіх паэтыцкіх талентаў. Радавацца прыходзілася таму, што Буйла яшчэ жыве й што можа лепей, што нічога ня піша, бо ў праціўным выпадку магла-б ужо даўно стацца ахвяраю бальшавіцкага тэрору, як дзесяткі й сотні іншых выдатных мастакоў беларускага слова. У той час, аб якім тут мова, спасярод вялікае колькасьці беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў із старэйшае гэнэрацыі, апрача Буйлы, былі ўцалелі толькі тры: Янка Купала, Якуб Колас і Зьмітрок Бядуля.

Цяперака даведваемся, што пасьля апошняй вайны Буйла ўзнавіла сваю паэтыцкую дзейнасьць, а дзеля гэтага, зразумела, сталася, як і ўсе іншыя паэты й пісьменьнікі нерасейскіх народаў, ахвяраю войстрых нападаў з боку бальшавіцкае крытыкі. У вадным з нумароў менскае «Зьвязды» (№ 149 за 27 ліпеня 1951 г.), якія нядаўна папалі ў мае рукі, знаходзім вялізарны артыкул нейкага расейца Г. Шчарбатава п. н. «У палоне скажоных уяўленьняў і архаічных вобразаў», у якім слаўная беларуская паэтка цяжка абвінавачваецца ў вадыходзе ад сучаснай бальшавіцкай запраўднасьці, у ідэалягічных скрыўленьнях (паводля «Зьвязды» — у «скажэньнях»), а галоўнае ў беларускім нацыяналізьме, значыцца ўва ўсіх тых праступленьнях, якія апошнім часам высоўваюцца ўсім беларускім паэтам.

У другім нумары літаратурнага часапісу «Полымя» за 1951 г. Буйла надрукавала цыкль сваіх вершаў, спасярод якіх лірычны верш «Сьнег» першым папаў пад абстрэл казённага бальшавіцкага крытыка. Цытуем за «Зьвяздой» некаторыя вобразы твору із злоснымі заўвагамі крытыка:

«Паэтка стварае ідылічны малюнак «добрага вечара» ў «утульнай сьвятліцы», калі на дварэ «сьнег пахучы, пуховы зямлю атуліў», а «ў печы агеньчык яшчэ не пагас». Буйла ўміляецца гэтым архаічным малюнкам і ў захопленьні ўсклікае:

«Скуль такая на сьвет наплыла [цішыня?»

Аб якой «цішыні на сьвеце» гаворыць паэтка? Няўжо яна не разумее, што супярэчыць сама сабе, што амэрыканскія бомбы ў Карэі... не даюць ніякага права гаварыць аб цішыні на сьвеце. Але Буйла разьвівае думку далей:

«Мне здаецца тады, што ў тэй старане,
Дзе калісьці матуля расьціла мяне,
Дзе таксама прыціх і цябе акрыліў
Маладосьці і мар белапенны прыліў.»

Аказваецца вось для чаго спатрэбілася «цішыня на сьвеце» К. Буйле. Яна патрэбна ей для таго, каб сказіць (пакідаем гэты русыцызм дзеля лепшага пераданьня думак «Зьвязды» — Рэд.) праўду аб беларускім народзе.

Беларускі народ пад кіраўніцтвам партыі бальшавікоў, у дружнай сям'і савецкіх народаў зь першых дзён вызваленьня рэспублікі ад нямецка-фашыстоўскіх захопнікаў прыступіў да самаадданай аднаўленчай працы...» І далей, пасьля цэлай тырады падобнай траскатні казённых прапагандовых прыёмаў, крытык ставіць жорсткае абвінавачаньне:

«Нічога гэтага, аднак, ня хоча бачыць К. Буйла. Замкнуўшыся ў шкарлупу сваей «сьвятліцы», яна перастала бачыць багатую й мнагастайную савецкую запраўднасьць, апынулася ў палоне скажоных уяўленьняў аб Савецкай Беларусі, у палоне старадаўных вобразаў, якія даўно ўжо адыйшлі ў нябыт».

Значыцца ў умовах савецкае «свабоды» паэта ня мае права пісаць аб тым, што дыктуе ягонае сэрца, да чаго скланяюцца асаблівасьці ягонага таленту. Не! Ён павінен толькі вульгарна рыфмаваць усе казённыя лёзунгі бальшавіцкай прапаганды за кошт запраўднага паэтыцкага натхненьня. Паэта, як і кажны іншы падсавецкі чалавек, павінен вызбыцца ўсякай індывідуальнасьці, перарадзіўшыся ў бязвольны аўтамат, які павінен бяздушна рухацца на загад партыйнага апарату.

У 1950 г. быў выдадзены зборнік вершаў Буйлы «Сьвітаньне». У ім казённая крытыка знайшла адныя толькі «ідэалягічныя скажэньні», «архаічныя абразы» ды, што найгорш, «нацыяналістычныя ўхілы». Возьмем дзеля прыкладу верш «Мая Беларусь», які выклікае ў бальшавіцкага крытыка цэлы патос абурэньняў:

«Верш запоўнены архаічным паэтычным рэквізытам і выклікае пачуцьцё расчараваньня й пратэсту. Вось некаторыя радкі зь яго:

«Беларусь мая — цёмны, вялікасны бор,
Дзе ў гусьцечы курлічуць, пяюць [жураўлі . . .
Беларусь мая — люстры шырокіх азёр,
У якія ўглядаецца неба жывое . . .
Беларусь мая ў зелені стройных бяроз,
Што вядуць ля шырокіх дарог [карагоды . . .
Беларусь мая — ў росквіце белых садоў,
Над ружоваю хусткай празрыстых [туманаў . . .
Беларусь мая — ветлыя выгляды хат . . .
Беларусь мая — ветлы, прыхільны [народ . . . »

Што-ж у гэтым вершы выклікае ў крытыка «пачуцьцё расчараваньня й пратэсту»? А вось што:

«Гэтую адвечную Беларусь пісьменьніца малюе адзінокай, паза сувязьзю зь вялікім расейскім народам» . . . Сьпяяўшы шумлівыя дытырамбы на чэсьць «Сталінскай дружбы народаў», бальшавіцкі рэцэнзэнт ня можа ўстрымацца ад абурэньня, што «гэтай дружбы савецкіх народаў чамусьці не заўважае К. Буйла. Больш таго, ад некаторых ейных вершаў вее нацыянальнай абмежаванасьцю, імкненьнем абасобіцца й замкнуцца ў рамках сваей нацыянальнай шкарлупы, імкненьнем ня бачыць таго, што зблізкае й злучае ўсе нацыянальнасьці Савецкага Саюзу (ведама, толькі расейшчына «злучае» й «зблізкае» гэтыя нацыянальнасьці, — дадамо ад сябе — Ст.-. Пад словам «Радзіма» паэтка разумее ня ўвесь Савецкі Саюз, а толькі Беларусь. Прычым для яе Савецкая Беларусь ня роўна сярод роўных брацкіх рэспублік Савецкага Саюзу, а абасобленая, «прыгажэйшая», «найдаражэйшая», да якой няма роўных.

Жывучы паза межамі Беларусі, у другой савецкай рэспубліцы, К. Буйла пісала ў 1946 г.:

«Зямля мая далёкая,
Зямля мая цудоўная,
Радзіма сінявокая,
Якая-ж табе роўная?
Мо ёсьць і прыгажэйшыя, —
Каму што ў сьвеце глянецца, —
Мая-ж — найдаражэйшаю
Да сьмерці мне астанецца.»

Нічога дзіўнага, што падобныя думкі паэткі зьяўляюцца цяжкім праступкам у беларускім нацыяналізьме, бо толькі Расея можа быць «найдаражэйшай» і «найпрыгажэйшай», а ня нейкая там Беларусь, якая, калі-б ня «братняя помач вялікага расейскага народу» й ня «бацькаўскія клопаты вялікага Сталіна», хіба ўжо даўно шчэзла-б з аблічча зямлі.

У зборніку «Сьвітаньне» зьмешчаны разьдзел «Малюнкі прыроды», які, на думку савецкага крытыка, «выклікае законнае абурэньне ў савецкага чытача» (хіба такога, як сам крытык — Ст.). Вось што чытаем аб гэтых вершах:

«Усе гэтыя «малюнкі» напісаныя пасьля вялікай Айчыннай вайны, калі савецкі народ, радасны й натхнёны сваей перамогай, з такой-жа радасьцю прыступіў да мірнай стваральнай працы.

Аднак іменна гэтыя гады чамусьці не да спадобы паэтцы. Яна марыць аб нейкай іншай вясьне, аб нейкім іншым шчасьці. Верш «Сягоньня сонца глянула з-за хмар», напісаны ў 1946 г., прасякнуты чужым (у «Зьвязьдзе» проста парасейску — «чуждым» — Ст.) савецкаму народу духам. Паэтка скаржыцца: «І мы пасьля халодных навальніц праменьнямі тваімі не сагрэты». У вершы «Восень» — «аб вясьне прыгожай і далёкай ціха сьніць узораны папар». У вершы «Сакавік» — «сьпіць пад пухкім сьнегам поле, сьніць яно аб новай долі».

Бальшавіцкі крытык, ня могучы апанавацца ад абурэньня, пытаецца: «аб якой «прыгожай і далёкай вясьне», аб якой «новай долі» ідзе гутарка? Савецкі народ з поўным правам называе наш цудоўны час слаўнай вясной камунізму... З пачуцьцём патрыятычнай гордасьці савецкі народ называе эпоху сацыялізму вясной чалавецтва. Ні аб якой іншай вясьне ён ніколі не марыў (вось дык шчасьлівы гэты савецкі народ!? — Ст.). Якая-ж іншая вясна захапляе К. Буйлу? Такімі-ж настроямі прасякнутыя амаль усе вершы й апошняга разьдзелу кнігі «Сьвітаньне» — «Песьні й думы».

Усе гэтыя й іншыя, тут ня ўспомненыя, напады казённага бальшавіцкага крытыка як ня трэба лепей паказваюць, у якіх жахлівых умовах знаходзяцца беларускія паэты й пісьменьнікі «пад сонцам Сталінскай канстытуцыі», дзе яны мусяць штучна заглушаць голас свайго сэрца, рабіць маральнае самагубства, а пісаць толькі на тыя, хоць чужыя для іх, тэмы, што ім вызначаць «партыя й урад», ды пісаць так, як гэтага вымагае казённая бальшавіцкая крытыка. З артыкулу «Зьвязды» таксама бачым, што К. Буйла, сяньня адзіная побач зь Я. Коласам прадстаўніца беларускае паэзіі яшчэ дабальшавіцкага пэрыяду, знішла ў сабе столькі мужнасьці й адвагі, каб, паміма жудаснага бальшавіцкага маральнага й фізычнага тэрору, апяваць Беларусь такую, аб якой мроіць і да якой імкнецца ўвесь беларускі народ.

Ст. Ст.

ПЕРШЫЯ БЕЛАРУСКІЯ НАВУКОВЫЯ КАДРЫ

Беларуская студэнцкая група на ўнівэрсытэце ў Лювэне (Бэльгія) зьяўляецца аднэй з наймалодшых на эміграцыі. У 1950/51 акадэмічным годзе яна налічвала 32 студэнтаў. Аб ейнай гісторыі й разьвіцьці падамо ў вадным з наступных нумароў «Бацькаўшчыны». Тут-жа толькі адцемім, што ў гэтым акадэмічным годзе закончыла свае студыі й атрымала навуковыя дыплёмы 9 беларускіх студэнтаў.

І так у верасьні 1950 г. скончылі: **сп. Людміла Рагуля — ліцэнцыятка фармацыі й сп. Янка Жытка — інжынер хіміі.** У ліпені 1951 г. скончылі: **сп. Барыс Рагуля — доктар мэдыцыны.** У верасьні 1951 г. скончылі: **сп. Зоя Смаршчок — ліцэнцыятка фармацыі, сп. Аўгень Смаршчок — ліцэнцыят псыхалёгіі, сп. Уладзімер Набагез — доктар мэдыцыны, сп. Юрка Лыслаў — доктар мэдыцыны, сп. Міхась Жылік — доктар мэдыцыны.**

Усім скончыўшым вышэйшыя студыі ў Бэльгіі жадаем шмат посьпеху й памыснасьці як у іхнай прафэсыянальнай працы, гэтак і ў нацыянальна-грамадзкай дзейнасьці на беларускай ніве. Галоўнае жадаем маладым беларускім навуковым сілам ад шчырага сэрца, каб яны, ня ў прыклад многім іншым беларускім інтэлігентам, што загразьлі ў вузкім матарыялізьме й у пагоні за собскім дабрабытам і роскашшу, усе свае веды, здольнасьці й магчымасьці прынесьлі ў ахвяры для нацыянальна-вызвольнай справы беларускага народу. Дык віншуем і чекаем пры працы!

На месца закончыўшых студыі прыбылі новыя студэнты: 6 з Ангельшчыны й 1 з Бэльгіі. Такім чынам у бягучым акадэмічным годзе на лювэнскім унівэрсытэце налічваецца 31 беларускіх студэнтаў.

БАЛЬШАВІКІ АТАКУЮЦЬ БНР

(Заканчэньне)

здушэньня савецкай улады. У заяве генэралу Бэртэлё — камандуючаму саюзнымі войскамі на паўдні Расеі — Некрашэвіч выказваў упэўненасьць, што інтэрвэнты не адмовяць беларускім нацыялістым у дапамозе.

Заправілы Антанты запрасілі беларускіх контррэвалюцыянэраў і на Парыскую мірную канфэрэнцыю, дзе хацелі бяз удзелу беларускага народу вырашыць лёс Беларусі, зрабіць яе калёніяй.

Беларускі народ закляйміў ганьбай здрадніцкія дзеяньні буржуазных нацыяналістых, якія прадаліся амэрыканска-ангельскім імпэрыялістым...»

«Заакіянскія драпежнікі ўзмоцнілі імкненьні выкарыстаць у сваіх мэтах контррэвалюцыю, якая дзеіла на Беларусі. Асаблівую актыўнасьць у гэтай справе праяўляў махровы рэакцыянэр Гэрбэрт Гувэр.

У 1919 годзе ў Таліне зь ініцыятывы Гувэра была праведзена нарада, на якой прысутнічалі пардстаўнікі г. зв. «Амэрыканскай Адміністрацыі Дапамогі» (АРА) і мясцовай белагвардзейшчыны. На нарадзе было пастаноўлена, апіраючыся на мясцовых нацыяналістых і іх «урады», узмоцніць фармаваньне белагвардзейскіх бандаў на тэрыторыі Прыбалтыкі й Беларусі й забясьпечыць іх амэрыканскай зброяй. Атрымаўшы інструкцыі й дапамогу ад сваіх заакіянскіх гаспадароў, «Беларуская Рада» занялася скалочваньнем белагвардзейскіх фармацыяў з розных крымінальных элемэнтаў, белых ахвіцэраў, кулакоў. Яна афіцыяльна аб'явіла аб арганізацыі «беларускага войска». У гэтай аб'яве гаварылася, што **«галоўны штаб будзе знаходзіцца ў Слоніме Горадзенскай губэрні. Утрыманьне, уваружэньне й абмундзіраваньне будзе даваць Антанта...»**

Усё тое, што рабілі амэрыканцы на Беларусі й для Беларусі, паводля бальшавіцкае газэты, рабілася выключна на шкоду беларускага народу. Гэтак між іншым чытаем:

«Бруднымі справамі займалася ў Беларусі й амэрыканская арганізацыя АРА. Пад выглядам аказаньня дапамогі насельніцтву ўпаўнаважаны АРА ў Менскім раёне. Чарлз М. Вілобі й сябры АРА С. Сміт і Франк Вілі праводзілі шпіёнскую работу й рабілі спэкулятыўныя махінацыі. Яны пастаўлялі ў Беларусь нізкаякасныя матарыялы й сапсаваныя прадукты, купленыя ў Амэрыцы за танную цану або сабраныя з астаткаў ваеннага інтэнданцтва, бралі за іх вялікія грошы, нажываючы на гэтым барышы. Так, сам Вілобі ў вадным зь пісьмаў прызнаваў, што пасланыя Беларусі мэдыкамэнты **«былі купленыя з астачы, якая асталася ад ваеннага інтэнданцтва, а амэрыканскі ўрад закупіў іх на 25 працэнтаў таней іхнага запраўднага кошту».** Налічылі-ж яны на Беларусь за гэтыя мэдыкамэнты 1.750 тысячаў даляраў...»

«Сваю дзейнасьць амэрыканскія інтэрвэністыя асабліва шырока разгарнулі ў Горадзенскай губэрні. Тут у іх быў створаны цэнтр падрыўной работы супраць саветаў. Тут-жа ўсталёвалася й беларуская белагвардзейшчына на чале з Радай і так заным «Міністэрствам беларускіх справаў». У Горадню неаднаразова прыяжджалі амэрыканскія ваенныя місіі.

19 сакавіка 1919 г. ў Горадню прыбыла амэрыканская місія ў складзе чатырох чалавек: маёр Рос, капітан Галістэр, капітан Адж і карэспандэнт газэты «Нью Ёрк Трыбюн» Тубенкін. Місія прывезла інструкцыі вашынгтонскага ўраду і неадкладна пачала праводзіць іх у дзеяньне. У той-жа дзень на вечары, наладжаным беларускімі нацыяналістымі ў чэсьць сваіх гаспадароў, маёр Рос перадаў указаньні амэрыканскіх кіруючых колаў у справе прыскарэньня арганізацыі «беларускага войска». У прамове на вечары ён цынічна заявіў, што **«пераходзіць у рады гарачых прыхільнікаў і абаронцаў пакрыўджанага беларускага народу й ягонай дзяржаўнасьці»** (падчыркнута ў «Зьвязьдзе»).

Такія-ж амэрыканскія, ангельскія й францускія місіі часта бывалі й у Коўні і ў Вільні і ў іншых гарадох. З 20 сакавіка ў Коўні два тыдні знаходзілася француская місія на чале з палкоўнікам Рэбуль. Місія заявіла, што яна «мае асаблівыя мэты» — г. зн. мэты фармаваньня контррэвалюцыйных аддзелаў для змаганьня з савецкай уладай. Палкоўнік Рэбуль спэцыяльна езьдзіў у Парыж за інструкцыямі да Клемэнсо й Мільерана па «беларускаму пытаньню».

М. В.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

Мільены Архіяпіскапа Савы

(Ад нашага карэспандэнта зь Лёндану)

Пасьля сьмерці галавы Польскай Праваслаўнай Аўтакефальнай Царквы архіяпіскапа Савы выясьніліся досыць цікавыя, а для палякаў прыкрыя справы.

Архіяп. Сава, як ведама, быў заўзятым палянафілам, салідным апорышчам палянізацыі праваслаўных беларусаў і ўкраінцаў. Апрача таго, што ён праводзіў палянізацыю па лініі царквы, належыў ён да цэлага раду розных польскіх арганізацыяў, а ў тым ліку й да г. зв. «Зьвёнзку Одзысканя Зем Пулноцно-Всодніх». Архіяп. Сава зьяўляўся такасама й сябрам «Рады Народовэй» (эгзыльнага польскага парляманту), на паседжаньні якой і сканаў.

Па сьмерці архіп. Савы ў яго быў знайдзены тэстамант на імя ягонай цёткі — расейскай эмігранткі, пражываючай у вадным з парыскіх азыляў для старых. У працэсе ўстанаўленьня маемасьці нябожчыка Савы дзеля перадачы яе тэстамантаванай ангельскія ўлады ўстанавілі, што архіяп. Сава зьяўляўся собсьнікам рухомага й нярухомага майна на некалькі дзесяткаў мільёнаў (у пераводзе на нямецкія маркі). У самым толькі Лёндане архіяп. Сава зьяўляўся собсьнікам 20 дамоў, апрача гэтага досыць буйныя сумы на ягонае імя знаходзяцца ў ангельскіх ды амэрыканскіх банках. Паўстае найперш вельмі загадковае пытаньне, скуль архіяп. Сава мог за такі кароткі час ча эміграцыі сабраць такія буйныя сумы грошаў, каб набыць сабе хоць-бы аж **20 дамоў,** ды дзеля каго й дзеля чаго ён іх набываў?

Цікава пры гэтым адзначыць, што сам нябожчык жыў вельмі бедна, хадзіў у ўбогім убраньні. Цётка, якая жыла ў азылі для старцаў, і якой пакінуў Сава тэстамант, як сваей спадкаемніцы, помачы ад архіяп. Савы на яе просьбу аднойчы не атрымала. На гэтую просьбу архіяп. Сава адказаў адмоўна, выясьняючы, што й ён сам ледзьве з чаго мае пражыць. Але ня гэтыя дэталі прыватнага жыцьця архіяп. Савы нас цікавяць. Найцікавейшым зьяўляецца тое, што хтось архіяп. Саве такія буйныя сумы даваў, а яшчэ цікавейшым ёсьць, каму гэтыя сумы цяпер пападуць?

Згодна тэстаманту сумы гэтыя разам з 20 дамамі павінны былі-б перайсьці тэстаманатаванай цётцы — расейскай нацыяналістцы, адзінокай старусе ці, лепш кажучы, у рукі расейскай белай эміграцыі. Ангельскія аднак улады заквэстыянавалі важнасьць тэстаманту з тае прычыны, што ён быў зроблены бязь сьветкаў і не заверены натарыюсам, чаго для праўнасьці вымагаюць ангельскія законы. Майно гэтае мусіла-б таму перайсьці ў собскасьць ангельскага гаспадарства. Але нябожчык ня быў ангельскім грамадзянінам, дзеля чаго ангельцы гэткай прэтэнсыі ня ставяць. Прэтэндэнтам таму можа выступіць польскі ўрад, падданым якога архіяп. Сава зьяўляўся. Паўстае аднак пытаньне, які польскі ўрад? Эгзыльнага польскага ўраду ў Лёндане, як ведама, Ангельшчына праўна ня вызнае. Праўным такім урадам для Ангельшчыны зьяўляецца сяньняшні ўрад чырвонай Польшчы. З гэтае вось прычыны вельмі занепакоеныя як польскія, так і расейскія колы Лёндану, бо ходзіць справа аб буйных, як бачым, сумах, а таксама й аб вельмі кампрамітуючай справе для самой Аўтакефальнай Польскай Праваслаўнай Царквы.

Не перанялася гэтым толькі група нашых «астроўшчыкаў», якія й далей актыўна дапамагаюць у «вадбудове» польскай праваслаўнай царквы ў Лёндане, узначаленай, пасьля сьмерці архіяп. Савы, япіскапам Мацьвеем, хоць і цэнтральны парахвіяльны будынак папаў у сьпісак тэстаманту нябожчыка Савы, як ягоны (куплены на ягонае імя) собскі дом.

Цікава, чым гэта ўсё скончыцца? Выйграюць справу расейцы ці чырвоная Варшава? **К. Р-іч**

ПРАДСТАУНІЦТВЫ «БАЦЬКАУШЧЫНЫ» ПАЗА НЯМЕЧЧЫНАЙ:

1. **У Бэльгіі:**
Mr. Karas Leonid, 8, Place Hoover,
Louvain, Belgique.
2. **У Ангельшчыне:**
The Whiteruthenian Editorial Foundation
52, Penn Road, London, N. 7. England.
3. **У Францыі:**
Mr. Symaniec Vladimir, 15, rue du Ltn.
Boncour, Neuilly s/Seine, France.
4. **У ЗША:**
Mr. B. Danilovich,
222 Suydam St. New Brunsvick, N. J., U. S. A.
5. **У Канадзе:**
Mr. Joseph Corny, 270 Clinton Str.
Toronto, Ont., Canada.
6. **У Аргентыне:**
Asociacion Bielorusa en la Argentina
calle Coronel Sayos 2981, 4 de Junio
prov. Buenos Aires. Argentina.
7. **У Аустраліі:**
Mr. Jackievic Donat, 60 Fisher Street,
East Brisbane, Q-ld, Australia.
8. **У Вэнэцуэлі:**
Dudzickj Vladimir, Crucesita a San Miquel 74, Caracas, Venezuela.
9. **У Новай Зэляндыі:**
Mr. Karanicuskj Marjan, Burns Izonsc,
Mosgiel, New Zeeland.

Непастрэдна з гэтых прадстаунiцтвау просім суродзічау выпісваць «Бацькаушчыну» і там-жа разьлічвацца за газэту.

З прычыны дэвізовых абмежаваньнау у Нямеччыне грошы за «Бацькаушчыну» з усіх краінау паза Нямеччынай просім перасылаць на наступны адрас:

Mr. Jan Zaprudnik,
8, Place Hoover, Louvain, Belgique.

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчамі або ініцыяламі аўтараў, могуць выражаць думкі, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.